

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
a
Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta managementu v Jindřichově Hradci**

Bakalářská práce

-

Syndrom zanedbávaného, zneužívaného a týraného dítěte

Vedoucí bakalářské práce:	doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.
Autor bakalářské práce:	Petra Janečková
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

.....

(podpis)

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D. za cenné rady,
připomínky a vedení práce.

ANOTACE

SYNDROM ZANEDBÁVANÉHO, ZNEUŽÍVANÉHO A TÝRANÉHO DÍTĚTE

Práci se věnuje problematice, která začala být v posledních několika letech, na rozdíl od let předchozích, hodně medializovaná. Jedná se o problematiku syndromu CAN (zanedbávaného, zneužívaného a týraného dítěte). Cílem této práce je upozornění vedoucí k odstranění lhostejnosti k tomuto problému. Z tohoto důvodu jsou v práci uvedené teoretické poznatky, definovány základní pojmy a vymezeny právní úpravy *de lege lata* a *de lege ferenda* vztahující se k problematice CAN.

Dalším cílem je na základě případové studie zobecnit a vyhodnotit postup orgánů činných v trestním řízení a OSPOD při řešení CAN. Následně navržení možností koordinace zúčastněných orgánů.

Klíčová slova: dětská práva, orgán sociálně.právní ochrany dětí, sexuální zneužívání, syndrom CAN, trestně-právní úprava, trestní řízení, trestný čin, týrání, zanedbávání.

OBSAH

ÚVOD	8
1 Vývoj dětských práv a jejich ochrany	9
2 Definice pojmu CAN a jeho příčiny	12
2.1 Týrání	15
2.2 Sexuální zneužívání	17
2.3 Zanedbávání dítěte	19
3 Trestně-právní úprava problematiky CAN de lege lata	21
3.1 Zákonné úpravy vztahující se k týrání	23
3.2 Zákonné úpravy vztahující se k sexuálnímu zneužívání.....	25
3.3 Zákonné úpravy vztahující se k zanedbávání	28
4 Trestně-právní úprava problematiky CAN de lege ferenda.....	30
5 Postup orgánů činných v trestním řízení	33
5.1 Případová studie	33
5.2 Postup orgánů činných v trestním řízení	36
5.3 Úloha OSPOD v trestním řízení	39
6 Průzkum úrovně spokojenosti se spoluprací mezi OSPOD a PČR	41
Závěr	46
Seznam literatury	48
Seznam příloh	50

Úvod

Rodina není pouze ekonomická jednotka, kde dospělí jedinci vychovávají své děti. Rodina by měla dětem poskytovat především pocit bezpečí, jistoty a klidu. Ne vždy tomu tak je. Mezi námi existují děti, kterým je právě ze strany nejbližších ubližováno, a které si samy nedokáží pomoci. Proto je nutné apelovat na svědomí lidí, aby nebyli nevšímaví a lhostejní k těmto dětem. Jen oni, cizí lidé a příbuzní, mohou udělat ten první krok, který vede k ochraně řádného vývoje, zdraví samotného a dokonce i života dítěte. Jako nutné opatření považuji především oslovení příslušných orgánů, které mají zákonem stanovené pravomoci a mohou situaci řešit, potažmo i vyřešit. Vzhledem k tomu, že zúčastněných státních orgánů je vždy několik, je důležitá co nejlepší interdisciplinární spolupráce.

Tuto práci jsem se rozhodla psát proto, abych upozornila na to, že i v dnešní vyspělé společnosti je v některých rodinách s dětmi zacházeno jako s kusem něčeho, co nemá žádnou cenu. Dále bych chtěla apelovat na svědomí okolí těchto rodin, aby nebylo slepé a aktivně se podílelo na pomoci takto stíženým dětem. Třeba už jen tím, že ohlásí na příslušné orgány to, co vidí a slyší.

Bakalářská práce je standardně rozdělena na dvě základní části – teoretickou a praktickou. V teoretické části je stručně popsán vývoj dětských práv ve společnosti, a to od starověkého Říma až do současnosti. Důvodem zařazení této kapitoly, bylo objasnění toho, že ochrana dětí, tak jak ji známe dnes, nebyla vždy samozřejmá a její vývoj probíhal velice pozvolna. V raných dobách nebylo běžné s dítětem zacházet jako s lidskou bytostí mající své práva.

Informace získané studiem literárních pramenů různých autorů jsou použité v další kapitole. Tyto informace jasně definují a popisují syndrom CAN. V podkapitolách jsou jednotlivě charakterizovány příčiny, projevy, způsoby a následky týrání, pohlavní zneužívání a zanedbávání dětí.

V následujících dvou kapitolách se zabývám právní úpravou problematiky syndromu CAN, ať už de lege lata či de lege ferenda. Pramenem pro vypracování těchto dvou kapitol je především stávající trestní zákon a návrh rekodifikace trestního zákoníku ministerstva spravedlnosti.

Praktická část práce obsahuje dvě hlavní kapitoly. V první se zabývám postupem orgánů činných v trestním řízení, samotným trestním řízením a řízením před soudem při řešení trestné činnosti vztahující se problematiku CAN a úlohou orgánu sociálně-právní ochrany dětí v tomto řízení. K lepšímu znázornění a popsání byla využita i případová studie. V druhé kapitole analyzuji získaná data směřující především k hodnocení úrovně spolupráce mezi PČR a OSPOD při řešení problematiky syndromu CAN. Dále jsou na základě odpovědí respondentů vymezeny nedostatky v této spolupráci a legislativní úpravě vtažující se k syndromu CAN.

1 Vývoj dětských práva a jejich ochrany

Dle mého mínění se dětská práva ve společnosti vyvíjela velice pomalu. Ve starověku měl otec nezletilých dětí právo s nimi zacházet podle vlastního uvážení, bez ohledu na jejich zdraví, ať už psychické či fyzické, nebo život. Z „Potestas patris“, jak se tomuto právu říkalo, vyplývala možnost v rámci absolutní moci otce svého potomka i usmrtit. Za tento čin nebyl trestně odpovědný, jedinou újmou byla ztráta dobrého jména rodiny.¹ Změna nastala až v roce 374 n.l., kdy byl vydán římský zákon, který považoval zabití dítěte za vraždu v dnešním pojetí.

Počátkem středověku se datuje původ existence institucí, jež měly nahrazovat rodinou péči. Nechtěné dítě bylo možné odložit do sirotčinců, které zakládala a spravovala křesťanská církev. Ve středověku také naprosto běžně docházelo k zaměstnávání dětí. Ty pracovaly ve stejných podmínkách jako dospělí, bez žádných zvýhodnění. Pracovaly i v noci. Pro tuto dobu byl také typický kladný postoj k fyzickým trestům. Feudálové trestali nevolníky, se kterými nebyli spokojeni, rodiče své děti pro neposlušnost a fyzickým trestům se nevyhýbali ani učitelé ve školách. S odstupem času však již nelze říci kam až byly trestající osoby schopny ve svých fyzických útocích zajít. Ve srovnání s dnešní dobou by bylo možné některé případy označit jako fyzické týrání. K výrazným změnám v postavení a právech dítěte došlo až v době osvícení, tedy na konci 18. století. V této době zaznamenala Evropa revoluci v sociálním smýšlení, kdy se termíny jako svoboda, demokracie, lidská a především dětská práva začaly chápat téměř srovnatelně jako v současné době. K největšímu postupu došlo koncem 19. století, kdy byla ve většině vyspělých zemích zakázána práce

¹ Srov. PÖTHE, P.: Dítě v ohrožení. 2., rozšířené vydání, Praha: G plus G, 1999. Str. 16-18.

dětem mladším 15-ti let. V současné době tento zákaz stále platí. Dle mého názoru se však dodržuje pouze ve vyspělých zemích. V rozvojových zemích (např. rovníková Afrika, některé asijské státy) jsou i přesto děti zaměstnávány. Důvodem může být vysoká nemocnost (AIDS) dospělých či chudoba.

V roce 1924 přijala Společnost národů první mezinárodní dokument týkající se práv a postavení dítěte ve společnosti, tzv. Ženevskou deklaraci práv dítěte. V ní je ukotveno právo dítěte na péči o jeho zdraví, život, vzdělání a zajištění jiných potřeb. Prvním náznakem sociálně-právní ochrany dětí, tedy zákonné úpravy chránící zájmy a práva dítěte, na našem území bylo vydání říšského domovského zákona v roce 1863. Tato právní úprava se z velké části týkala opuštěných a zanedbávaných dětí. Z tohoto zákona vyplývala povinnost každé obce se o takové děti postarat. Od roku 1904 se začali seskupovat lidé, kteří bezplatně nabízeli svou pomoc tzv. okresní komisi pro péči o mládež. V době po druhé světové válce byl v rámci Organizace spojených národů založen UNICEF – Dětský fond spojených národů, jež se snaží do současné doby zajišťovat dětská práva po celém světě. Na základě praktických zkušeností prosadil v roce 1959 tzv. Chartu práv dítěte, která se jako první mimo jiné zabývala problematikou týraných a zneužívaných dětí. Ve své době představovala doslova „revoluci“ v právním postavení rodiny a dítěte, upravovala i vzájemné vztahy mezi rodiči a dětmi a možnosti náhradní rodinné péče (tj. osvojení, pěstounská péče). Vydání této mezinárodní úmluvy bylo zásadní i pro naši republiku. Podpořila tehdy připravovaný zákon o rodině, vydaný v roce 1963. 20.11. 1989 přijala OSN Úmluvu o právech dítěte vycházející právě z této charty. Úmluva byla v roce 1991 ratifikována tehdejší federálním parlamentem ČSFR.² Jedná se o nejvýznamnější mezinárodní dokument týkající se ochrany práv dítěte. Státy, jež tuto multilaterální smlouvu podepsaly, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho. Tzn. všechny činnosti související s dítětem by měly být v jeho zájmu. Smluvní strany se tímto zavázaly jednat s využitím zákonných, správních, sociálních a výchovných opatření, která by vedla k ochraně dětí před jakoukoli formou násilí či zanedbávání.

Právní normou nejvyšší právní síly upravující práva dětí v České Republice je ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. V souvislosti s ochranou

² Srov. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 1995. Str. 32-39.

dětí je důležité zmínit, že hlava druhá tohoto zákona upravuje základní lidská práva a dále hlava čtvrtá obsahuje právní úpravu ekonomických, sociálních a kulturních práv. Konkrétně se jedná např. o právo na život, nedotknutelnost osoby, právo nebýt podroben nuceným pracím, právo na zachování lidské důstojnosti, nebo právo nebýt podroben mučení ani krutému zacházení nebo trestu.

V současné době se ve vztahu k ochraně práv dětí využívá především zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, jehož obsah je úzce spjat se zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Tento relativně nový zákon se týká zejména ochrany práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrany oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění. Taktéž je orientován k obnovení narušených funkcí rodiny, přičemž prioritou tohoto zákona je zájem a blaho dítěte. V § 4 odst. 1 tohoto zákona je stanoveno, že výkonem sociálně-právní ochrany dětí jsou pověřeny krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. V praxi to však znamená, že rodiny úzce spolupracují zejména s orgánem sociálně-právní ochrany dětí zřízeným v rámci obce s rozšířenou působností.

V neposlední řadě je nutné zmínit také ze zákona vyplývající oznamovací povinnost každého občana České republiky v případě, když se dozví, že dochází k porušování práva dítěte týráním, zneužíváním nebo zanedbáváním. Kdo takovýto čin bezodkladně neoznámí dopouští se trestného činu sám, a to konkrétně neoznámení trestného činu dle § 168 odst. 1 zákona č. 140/1961.

2 Definice pojmu CAN a jeho příčiny

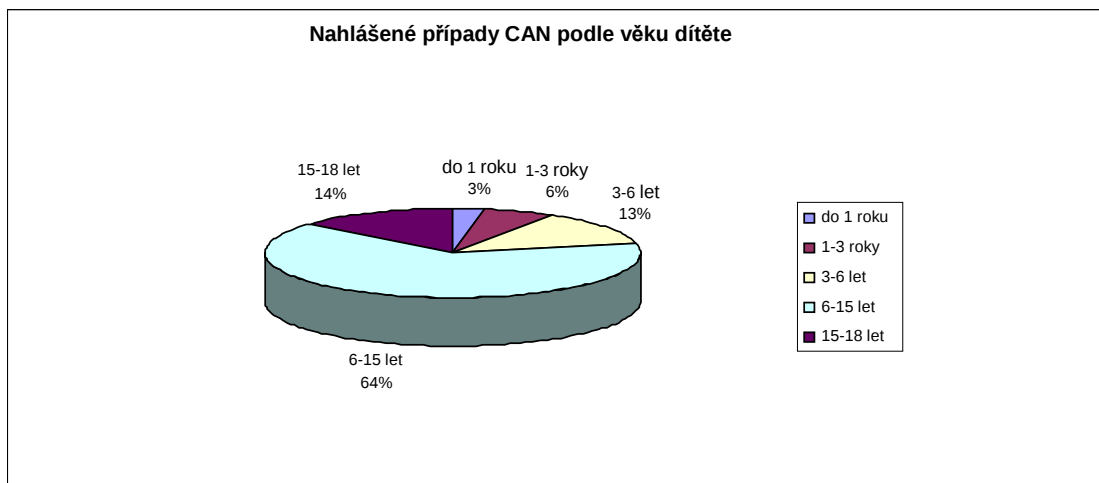
V případě, že hovoříme o problematice syndromu CAN, je nutné si tento pojem nejdříve vysvětlit. Syndrom CAN neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, označuje soubor úmyslného i nedbalostního chování, nejčastěji ze strany rodiče, které má neblahý vliv na vývoj dítěte a jeho postavení ve společnosti. Pojem syndrom CAN se uplatňuje od druhé poloviny dvacátého století, kdy toto označení poprvé použil lékař Dr. Kempe ve Spojených státech amerických. V tehdejší Československé republice začali na problém upozorňovat lékaři v 70. letech, ale nikdo další se touto závažnou otázkou až do roku 1989 nezabýval. To, že se dříve o této problematice nehovořilo, neznamená, že nic takového neexistovalo.

Syndrom zanedbávaného, zneužívaného a týraného dítěte, v současné době označován anglickou zkratkou CAN (Child Abuse and Neglect), je souhrnem takových příznaků, které negativním způsobem ovlivňují řádný vývoj, zdraví a život dítěte a jeho následné místo ve společnosti. Jedná se především o společensky nepřípustné, zaviněné nebo nedbalé chování či strpění ze strany blízké osoby (nejčastěji rodiče) vůči dítěti, které může vést k narušení jeho pozitivního vývoje, ublížení na zdraví či v nejhorším případě smrti. Jako CAN můžeme označit neposkytování dostatečné péče ze strany rodičů, psychické či fyzické týrání, sexuální zneužívání, šikanu.³ Někteří odborníci do tohoto pojmu řadí ještě také Münchhausenův syndrom by proxy a tzv. systémové týrání. Přesný počet dětí stížených syndromem CAN není znám, protože se ne každý případ podaří odhalit.

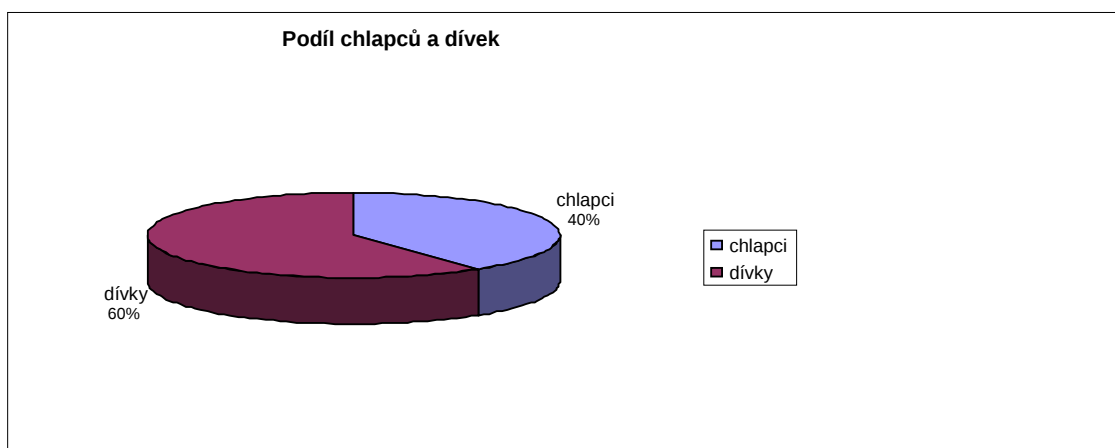
Na základě údajů získaných ze statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí jsem zjistila, že v roce 2006 bylo nahlášeno celkem 1620 detekovaných případů syndromu CAN. Graf I. obsahuje poměr obětí podle věku a graf II. dle pohlaví. Z těchto údajů je na první pohled patrné, že rizikovou skupinou jsou dívky ve věku 6-15 let.

³ Srov. DUNOVSKÝ, J. Současný stav problematiky týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte v České republice. In Sborník z 1. národní konference k problematice týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. 1. vyd., Praha : MPSV ČR, 1994. Str. 13-18

Graf I.

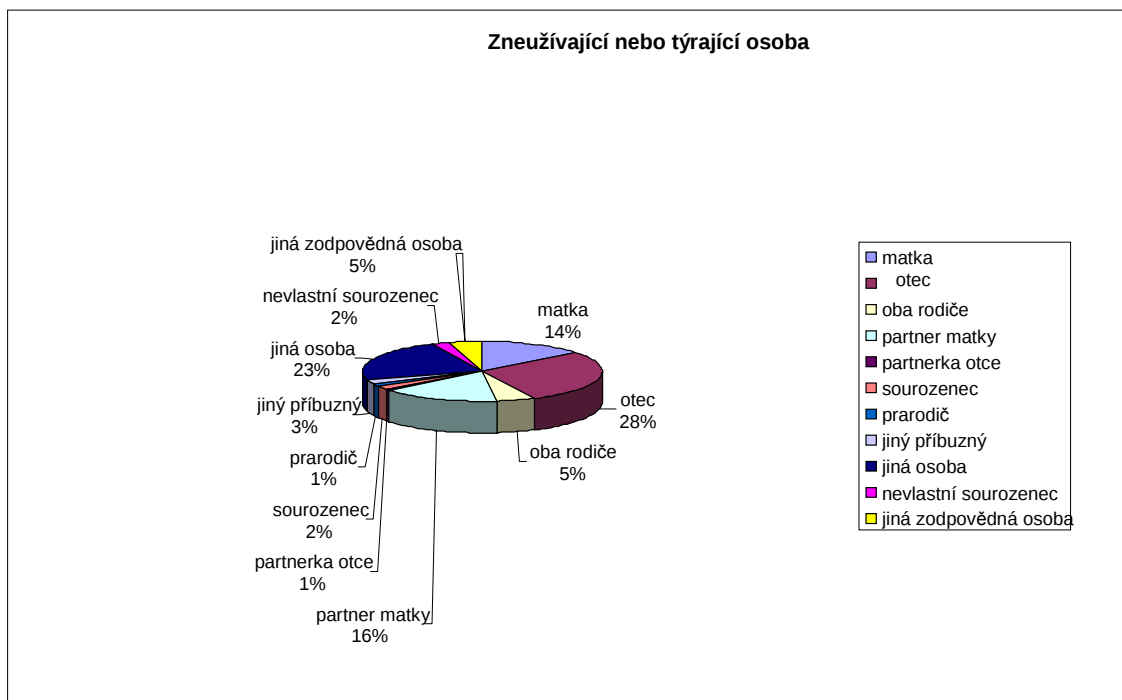

Graf II.

Syndrom CAN vzniká především na základě toho, že rodiče (či jiné dospělé osoby) využívají dítě k uspokojování svých potřeb. Např. v případě pohlavního zneužívání si dospělý jedinec na dětech ukájí sexuální potřeby, apod. Týrání a zneužívání je svým způsobem také chápáno jako neadekvátní vyjádření nadřazené moci dospělého a podřízenosti dítěte. Z grafu č. III lze vyčíst, kdo se týrání či zneužívání dopouští. Nejčastěji to jsou rodiče a nový partner matky. Velkou část tvoří i tzv. jiné osoby. Pod pojmem jiná osoba si lze představit např. spolužáka, kamaráda, u pohlavního zneužívání komerčního typu také naprosto cizí osoby, jež si pohlavní styk zaplatí, apod.

Graf III.

Faktem zůstává, že někteří lidé mají k takovému chování blíže. Rizikové determinanty podporující vznik zanedbávání, zneužívání a týrání se většinou objevují jak na straně rodiče, tak na straně dítěte samotného.

K násilí mohou mít sklony lidé s psychopatickými sklony (především sklony k agresi), lidé frustrovaní či v dlouhodobé tíživé situaci. Bylo zjištěno, že k pohlavnímu zneužívání dochází především ze strany muže, který trpí sexuální úchylnou nebo je sexuálně hyperaktivní a svoji touhu si nedokáže ukojit běžným způsobem. K zanedbávání mají dispozici takoví rodiče, kteří svým dětem neumějí (např. mentálně retardovaní nebo schizofrenní rodiče), nebo nechtějí (lidé upřednostňující své pohodlí před dítětem) zajistit řádnou péči. Mezi rizikové jedince dopouštějící se týrání, zanedbávání nebo zneužívání mohou patřit zejména lidé, kteří se s takovýmto chováním v dětství sami setkali, osoby závislé, nezralí rodiče, eventuálně matky samoživitelky.⁴

Jako rizikové můžeme označit děti fyzicky nebo mentálně postižené. Také děti, které se svým chováním, vzhledem či potřebami výrazně liší od ostatních vrstevníků a tím mohou své okolí unavovat a obtěžovat.

⁴ Srov. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P.: Sociální práce v praxi : Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 352 s.

Faktorem vzniku syndromu CAN v rodině je taktéž situace, jež umožní toto závadové jednání. Mezi rizikové situace se řadí např. nezaměstnanost v rodině, s tím spojená chudoba, nevyhovující bytové podmínky, socio-kulturní prostředí, ve kterém rodina žije nebo období rodinných krizí během rozvodu, apod.

2.1 Týrání

Existují dva druhy týrání – tělesné a psychické, zvláštním druhem týrání, jak jsem již dříve uvedla, je systémové týrání a Münchhausenův syndrom by proxy.

Tělesné týrání je jakékoli nadměrné trestání či užívání síly dospělým jedincem vůči dítěti, jehož následkem je fyzické zranění či poškození, v některých případech až smrt. Může být aktivní nebo pasivní. Aktivní týrání je takové, kdy se dospělý jedinec dopouští na dítěti přímo fyzického útoku, kterým dítěti způsobí zranění. Tělesné týrání pasivní povahy se zakládá na nedostatečném uspokojení alespoň nejdůležitějších potřeb dětí, a to nejen fyzických, ale také psychických a sociálních.⁵

Týrání nemusí zanechat „jen“ různá fyzická poranění či poškození, ale vede také k poškození psychiky. V první chvíli dítě pociťuje smutek, křivdu, bolest a zpravidla i pocit viny, že za trest může samo. Týrání však ovlivňuje psychiku dítěte i do dalšího života, a to především tím, že dochází k narušení řádného vývoje osobnosti. Jedinci, kteří byli v dětství týraní jsou v dospělosti nesebevědomí, jsou k sobě extrémně kritičtí, jejich sebehodnocení je negativní. K okolí nemají vypěstovaný dostatečný důvěrný vztah, nesnadno navazují kontakty a kvalitní partnerské vztahy. V případě, že takovýto jedinec založí vlastní rodinu, existují velké předpoklady, že právě on bude agresor.

„ Projevy chování týraného dítěte nemusí být nijak nápadné. Tyto děti velmi často vykazují neurotické příznaky. Chovají se úzkostně, jsou malátné, bez energie.“⁶
U fyzicky týraných dětí jsou známkami týrání modřiny, oděrky, šrámy a popáleniny různého rozsahu (viz. příloha č. 1 a 2) . Rodiče si většinou závadnost svého chování uvědomují, proto má dítě zranění na místech, která jsou běžně skrytá pod ošacením.

⁵ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š.: Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, 1.vyd., Praha: Linde, 2007. Str. 21.

⁶ VANÍČKOVÁ, E.: Násilí v rodině, syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte, 1.vyd., Praha: Karolinum, 1995. Str. 27.

Psychické týrání se projevuje častým a nadměrným kritizováním, ponižováním a citovým vydíráním dítěte. „*Jde o zneužití psychické nadřazenosti dospělého, jeho moci nad komplementárně podřízeným a závislým dítětem.*“⁷ Jako psychické týrání můžeme označit jednání, kdy rodiče na dítě kladou nepřiměřené nároky nebo ho srovnávají s jeho úspěšnějším sourozencem, dítě poté jedná ve stresu a v obavách, aby rodiče nezklamalo. „*Dále také ignorování dítěte, kdy rodiče nereagují na potřeby dětí, nedávají dítěti najevo své city, nevšímají si ho, neukazují náklonnost, přestože dítě mají rádi. V tomto případě je rodič sice fyzicky přítomen, emocionálně je pro dítě nedosažitelný.*“⁸ Takovéto jednání nezanechává na první pohled patrné stopy, ale má nepříznivý vliv na psychický vývoj osobnosti a chování dítěte, protože u něj nedochází k uspokojení základních duševních a emocionálních potřeb. Dopad na psychiku je u každého dítěte individuální s ohledem na dispozice osobnosti jedince.

Systémové týrání, neboli druhotné ponižování a zneužívání, je způsobeno systémem, který byl původně nastolen pro ochranu práv dítěte. Pro úplnou představu se to týká především dětí odebraných z rodin a umístěných do ústavního zařízení, bez toho aniž by se s rodinou dříve jakkoli pracovalo. Dále také dětí zbytečně vystavovaným napětí způsobeným kontaktem s policií, soudy nebo lékaři či jinými odborníky. Vlivem tohoto způsobu týrání se u dětí mohou objevovat psychosomatické problémy.⁹

Münchhausenův syndrom v zastoupení (by proxy) je případ týrání, kdy si rodiče vymýšlejí u dětí nejrůznější příznaky a onemocnění, v některých případech je dokonce vyvolávají tak, aby bylo dítě vyšetřováno a léčeno, případně mu postupně dávkuje různé léky až dojde k sepsi.¹⁰

⁷ VÁGNEROVÁ M.: Psychopatologie pro pomáhající profese, 1. vyd., Praha: Portál, 1999. Str. 321.

⁸ HUBÁČKOVÁ, J.: Formy a následky psychického týrání, zneužívání a zanedbávání [online]. 2006. Dostupný z WWW: <<http://www.icm.cz>>

⁹ Srov. VANÍČKOVÁ, E.: Násilí v rodině, syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte, 1.vyd., Praha: Karolinum, 1995. Str. 36-37.

¹⁰ Srov. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 1995. Str. 51.

2.2 Sexuální zneužívání

Je známo nepřeborné množství definic termínu sexuální zneužívání, např. Mgr. Zora Dušková z Dětského krizového centra ho vymezuje takto: „*Sexuální zneužívání představuje jakékoliv využití dítěte pro navození vzrušení či uspokojení sexuálních potřeb zneuživatelé či zprostředkovaně jiné osoby a vystavení dítěte takovému chování, které tento cíl naplňuje.*“ Přesnější a podrobnější definici jevu, kterou vymezila Zdravotní komise Rady Evropy, uvádí ve svém díle Dítě v ohrožení MUDr. Peter Pöthe: „*Sexuální zneužití dítěte je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmoli, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.*“ Tzn. sexuální zneužití není pouze koitální styk, ale také styk orální nebo různé osahávání za účelem dosažení vzrušení, popřípadě uspokojení dospělého jedince.

O pohlavní zneužívání se jedná tehdy, pokud je zneužívající osoba starší a podstatně vyzrálejší než dítě a využívá svého „nadřazeného“ postavení nebo jedná pod pohrůzkou použití síly.¹¹ Z pohledu trestního práva může být jako sexuální neboli pohlavní zneužívání považován také pohlavní styk s osobou mladší 15-ti let, i kdyby k němu došlo dobrovolně.

Rozlišuje se kontaktní (pohlavní styk, dotyky na genitálu a jiných částech těla) a nekontaktní zneužívání. Specifickým druhem je sexuální zneužívání dětí pro komerční účely. Do nekontaktního chování se řadí verbální návrhy sexuálního rázu, odhalování genitálu nebo ipsace před zraky dítěte.¹²

Komerční sexuální zneužití je specifické tím, že není pácháno pro uspokojení sexuální potřeby pachatele, ale pro jeho finanční obohacení. „*Komerční sexuální zneužívání dětí definoval v roce 1996 Stockholmský kongres jako použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem a zákazníkem nebo dítětem a prostředníkem, agentem a jinými, kdo na obchodu s dětmi*

¹¹ Srov. HANUŠOVÁ, J.: Násilí na dětech - syndrom CAN. 1. vyd., Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. Str. 14.

¹² Srov. Tamtéž. Str. 13

za tímto účelem vydělávají.¹³ Jedná se především o dětskou prostituci (nabízení a poskytování sexuálních služeb dětí), pornografii (zvukový či obrazový materiál zobrazující dítě v sexuální činnosti nebo jeho pohlavní orgány) a v poslední době také dětskou sexuální turistiku (cestování za účelem sexuálního uspokojení na dětech). Pornografická fotografie nezletilé dívky je zobrazena v příloze č. 3.

Rizikové děti, které se komerčnímu zneužívání podvolí „dobrovolně“ jsou takové, jejichž rodiny se nachází v tíživé životní situaci, oni ji chtějí řešit a neznají jiný lepší způsob. Takovou situací může být drogová či jiná závislost rodičů, jejich dlouhodobá nezaměstnanost a s tím následně spojená chudoba na pokraji hmotné nouze. Dobrovolně se prodávají také děti, které jsou na útěku z domova nebo ústavního zařízení, kdy se snaží pro ně nejsnazším způsobem zajistit si obživu. Dále jsou to také děti, které by se daly nazvat jako oběti konzumní doby. Jedná se o děti, které si obstarávají peníze pomocí svého těla. Takto získané finance sloužící k pořízení značkových věcí, proto aby byly oblíbené ve skupině, do které chtějí patřit. Avšak ke komerčnímu sexuálnímu zneužívání dochází nejčastěji tak, že sami rodiče prodávají své děti, pro získání peněz na drogy, alkohol nebo samotné živobytí. Ve výjimečných případech se děti stanou obětí naprosto neznámé osoby, která využije jejich osamělosti, naivity a pocitu bezvýznamnosti k tomu, aby je odlákala od rodiny a následně využívala k uspokojení komerčních zájmů. Věk komerčně sexuálně zneužívaných dětí se pohybuje mezi 12. – 18. rokem, přičemž většinu tvoří dívky.¹⁴

Důsledkem sexuálního zneužívání je především u dívek afektivní jednání, nevhodné sexuální chování a strach z pohlavního styku či jiného důvěrného kontaktu s muži. Nejvíce je však ovlivněna jejich budoucí role ženy a matky.¹⁵

¹³ VANÍČKOVÁ, E.: Komerční sexuální zneužívání dětí : Výsledky pilotní studie. In Friedrich Ebert Stiftung a La Strada. Komerční sexuální zneužívání dětí v České republice. 1. vyd. Česká republika : Friedrich Ebert Stiftung, 2002. Příspěvky. Str. 15-19.

¹⁴ Srov. Sexuální zneužívání. Práce a sociální politika. 12.2.2008, roč.5, č. 2, s. 5

¹⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. a kol.: Psychologie handicapu. dotisk 1.vyd., Praha: Karolinum 2001. Str. 109.

2.3 Zanedbávání dítěte

Zanedbávání dítěte, tj. poškozování nedostatečnou aktivitou rodičů, omezení interakce mezi rodičem a dítětem, což se projeví nedostatečným uspokojováním jeho potřeb deprivací.¹⁶ Termín zanedbávání dítěte tedy označuje chování rodiče, které je charakteristické nedostatkem poskytování péče dítěti a neuspokojování jeho základních potřeb, které vedou k ohrožení řádného vývoje dítěte.

Zpravidla se rozlišuje tělesné zanedbávání, kdy nedochází k uspokojování základních fyzických potřeb (strava, spánek apod.) a emocionální zanedbávání, kdy není dítěti předáván pocit lásky a bezpečí. Kromě toho existuje zanedbávání vzdělání, a to tehdy, když rodič nepokládá vzdělání za důležité, dítě do školy neposílá a nechá ho pracovat v domácnosti nebo jen tak se potloukat a bezcílně trávit volný čas. V některých případech dochází k zanedbávání zdravotní péče.¹⁷

Důvody zanedbávání jsou vnější a vnitřní. Vnější příčinou bývá složení rodiny a její socio-kulturní a socio-ekonomický status ve společnosti. Jednou z takovýchto příčin může být absence jednoho nebo obou rodičů. Problémem by mohlo být nedostatečné uspokojování pocitu bezpečí a lásky, nedostatek autority nebo střídání různých vychovatelů. Riziková je také rodina s velkým počtem dětí, kdy rodiče nejsou schopni dostatečně věnovat svou pozornost všem dětem. Těmto dětem chybí dostatek podnětů, které by utvářely a rozvíjely jejich osobnost. U zmiňovaných rodin je většinou problémem i špatná ekonomická situace, s tím spojený nedostatek základních materiálních hodnot a často také neúplné hygienické návyky. Z tohoto vyplývá, že dalším podstatným činitelem ovlivňující zanedbávání je nízká socio-ekonomická úroveň rodiny. Její vznik má velké množství příčin, které by mohly samy o sobě podmiňovat zanedbávání. Jedná se především o různé závislosti, promiskuitní chování rodičů a časté stěhování rodiny. Paradoxem zůstává, že k zanedbávání nemusí docházet pouze v sociálně slabých rodinách, ale také v takových, které mají celkem vysoké společenské postavení. Důvodem by mohl být nedostatek času rodičů pro jejich pracovní vytíženosti. Dětem se dostatečně nevěnují, kupují si je dárky a drahými věcmi.

¹⁶ VÁGNEROVÁ M.: Psychopatologie pro pomáhající profese, 1. vyd., Praha: Portál, 1999. Str. 321.

¹⁷ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š.: Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, 1.vyd., Praha: Linde, 2003. Str. 24-25.

Dítě strádá, i když je po materiální a edukační stránce plně zajištěn, protože nemá uspokojené emocionální potřeby.

Pokud se hovoří o vnitřních příčinách, jsou to především vlastnosti osobnosti a psychika rodičů, potažmo vychovatelů. V první řadě může být rizikem nezralost rodičů. Většinou se to týká rodičů, kteří si pořídí dítě ještě jako nezletilí, mladiství nebo krátce po dosažení zletilosti a jejich osobnost u nich není zcela dotvořena a připravena na rodičovství. Dalším rodičem s vnitřní dispozicí k zanedbávání je jedinec trpící psychickou poruchou, mentálně retardovaný jedinec nebo osoba se smyslovou poruchou. Jako zanedbávané lze označit děti některých etnických skupin, snažících se jako minorita uchovat svou vlastní kulturu, jež majoritní společnost považuje za nevhodnou a tím pádem nepřijatelnou. Zde je však nutné citlivě vyhodnotit, zda se jedná skutečně pouze o projev příslušnosti k nějaké kultuře, který je pro dítě neškodný nebo zda je již ohrožen řádný vývoj dítěte. K vnitřním podmínkám zanedbávání se také řadí různé výchovné praktiky a zásady, kterými se řídí členi různých náboženských sekt.¹⁸

Charakteristické projevy a zároveň důsledky zanedbávání mohou být různé. Nejzávažnější je mentální retardace a stagnace vývoje dítěte, logopedické poruchy, poruchy chování, které spočívají v asociálním chování. K zanedbávání dochází ve zdravotně závadné domácnosti (tma, nedostatek tepla, hniloba, neprané prádlo, nánosy špíny, věku dítěte neodpovídající lůžko se špinavými lůžkovinami, apod.). Dítě může být zanedbáno na úrovni osobní hygieny, kdy nemá osvojeny základní hygienické návyky (např. denní umývání, česání, ústní hygiena). Nevhodně nebo nedostatečně se stravuje, např. pouze jedním druhem potravy, potravou s mizivou výživovou hodnotou. Matka nevaří, v případě že výjimečně ano, tak pouze z polotovarů nebo jídlo nahrazuje sušenkami. Ve své praxi jsem se také setkala s tím, že matka každý večer dávala každému dítěti půl litru teplé vody, ve které rozmíchala cukr, aby v noci neplakaly hlady. Zanedbávané děti jsou většinou oblečeni do ošacení nepřiměřené jejich věku a ročnímu období, to je často špinavé a poškozené. Stává se, že chodí bosé nebo v ponožkách i venku. Rodiče na své děti výchovně téměř nepůsobí ani se o to nesnaží, děti nechávají vyrůstat svévolně. V případě, že se jedná o rodinu s větším počtem dětí,

¹⁸ Srov. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 1995. Str. 89-92.

často nejstarší dítě přebírá úlohu rodiče, sourozenci k sobě bývají nadměru psychicky fixováni. Zajímavé je, že takovýto rodič je vnitřně přesvědčen o tom, že je dobrým rodičem, o své děti se stará dostatečně a ve své péči neshledává žádné závady.

3 Trestně-právní úprava problematiky CAN de lege lata

V případě syndromu CAN patří ochrana dítěte k předním zájmům a úkolům státu. Ten pro tyto chráněné zájmy vymezuje prostředky (především v trestním právu), postupy a instituce, které budou tuto ochranu zabezpečovat.¹⁹ Existence syndromu CAN v rodině znamená, že se trestně odpovědný rodič, popřípadě jiná blízká osoba, dopouští hned několika trestných činů, za které může být odsouzen až k nepodmíněnému trestu výkonu odnětí svobody. Úvodem bych nejprve ráda nastínila, co se rozumí pod termínem trestný čin a v další části této kapitoly bych uvedla jednotlivé trestné činy vztahující se k problematice syndromu CAN.

Trestný čin je dle § 3 odstavec 1 trestního zákona takový čin, který je společensky nebezpečný a jeho znaky jsou uvedeny v tomto zákoně. Tyto znaky se dělí na formální a materiální. Materiálním znakem se rozumí nebezpečnost jednání pro společnost. Aby se dalo hovořit o trestném činu, musí být společenská nebezpečnost malá (to se netýká mladistvých), menší, velmi vysoká nebo mimořádně vysoká. V případě, že je nebezpečí pro společnost nepatrné, i když vykazuje znaky trestného činu, jedná se o přestupek. Formální znak je buď obecný nebo typový. Mezi obecné znaky trestného činu patří věk pachatele (pro trestní odpovědnost minimálně 15 let) a přičetnost. Přičetnost se skládá ze dvou složek – rozpoznávací a ovládací. Pokud pachatel v době spáchání trestného činu měl narušenou alespoň jednu z těchto složek jedná se o tzv. nepřičetnost, pro kterou není trestně odpovědný. Obecné znaky jsou uvedené v obecné části trestního zákona a jsou podstatné pro trestní odpovědnost u všech trestných činů. Typový znak specifický pro jednotlivá ustanovení trestního zákona je skutková podstata trestného činu. Tzn. každý trestný čin má svojí vlastní skutkovou podstatu, jež je souborem několika znaků. Jedná se o znaky charakterizující subjekt, subjektivní stránku, objekt a objektivní stránku činu. Objekt trestného činu jsou trestním zákonem chráněné zájmy, vztahy a hodnoty jedince. V případě syndromu CAN jsou to např. zdraví nebo život dítěte. Objektivní stránka sestává z několika jednotlivých obligatorních

¹⁹ Srov. CEJP, M., et al.: Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže. 1. vyd., Praha : Centrum pro veřejnou politiku, 2007. 186 s.

či fakultativních znaků. Mezi znaky povinné (obligatorní) se řadí jednání, následek a kauzální nexus (příčinný vztah mezi jednáním a následkem). Nepovinnými (fakultativními) znaky jsou místo a doba jednání, způsob jednání, použité prostředky k jednání nebo hmotný předmět útoku. Subjektem trestného činu je určen pachatel. Subjekt může být obecný, v jednotlivých ustanoveních trestního zákona je označen slovem kdo, nebo konkrétní, který je v zákoně doslova uveden. V určitých případech se vyskytuje i subjekt speciální, který se týká pachatelů speciálně určených nebo postavených, a to např. veřejný činitel, znalec, lékař apod. Subjektivní stránka se skládá ze znaků popisujících vztah pachatele ke spáchanému trestnému činu. Tím se rozumí jeho zavinění (úmyslné nebo nedbalostní), motiv nebo psychické rozpoložení. Jednoduše řečeno subjektivní stránkou se rozumí vše, co pachatele k páčání trestného činu vedlo.²⁰ „ V úpravě mnohých trestných činů je zájem společnosti na ochraně dětí a rodině zřetelně promítnut v jejich tzv. kvalifikované skutkové podstatě, v níž je stanoven přísnější trestní postih za jednání, které je společensky nebezpečnější oproti činu popsaném ve skutkové podstatě základní. Společenskou nebezpečnost činu přitom zvyšuje např. skutečnost, že předmětem útoku je osoba mladší patnácti nebo osmnácti let.²¹

²⁰ Srov. HEJDA, J., a kol.: Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva. 1. vyd., Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica. 2007. Str. 155-172.

²¹ Národní zpráva o rodině. Praha: Ministerstvo práce a sociální věcí, 2004. Str. 99-100.

3.1 Zákonné úpravy vztahující se k týrání

Nyní jsme se dostali již k zmiňované konkrétní trestněprávní úpravě problematiky syndromu CAN. Při výskytu tohoto problému může v první řadě docházet k naplnění skutkové podstaty trestného činu týrání svěřené osoby dle § 215 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní zákon). Týráním se zde rozumí takové bezcitné a hrubé jednání, které nemusí zanechat na zdraví dítěte patrné následky. Ale jedná se o takové jednání, na základě kterého pociťuje dítě příkoří. Týráním svěřené osoby může být také neposkytnutí povinné péče dítěti, které si není s ohledem na svůj věk schopno takovou péči zajistit samo. Jedná se např. o zanedbávání hygieny. Za takové chování může být pachatel potrestán odnětím svobody na 6 měsíců až 3 léta. V případě, že se takového činu dopustí zvlášť surovým způsobem, páchá jej na více osobách nebo v delším časovém rozmezí může být potrestán odnětím svobody na 2 léta až 8 let.²² Nutno podotknout, že ochrana před týráním se týká nejen dětí, ale také osob zletilých, které jsou s ohledem na svůj psychický nebo fyzický stav odkázány na péči ostatních. Dle statistického výkazu Policejního prezidia ČR bylo v roce 2006 prověřováno 164 podání vztahující se k trestnému činu týrání svěřené osoby, za spáchání tohoto činu bylo stíháno 149 osob. Z celkového počtu nahlášených případů dosáhla objasněnost, dle mého mínění, vcelku vysokého procenta, a to 92%.

Trestný čin týrání svěřené osoby je úzce spjat s trestným činem ublížení na zdraví dle § 221 trestního zákona. Ublížením na zdraví se rozumí poškození takové psychické či fyzické funkce, které v tomto případě omezuje poškozené dítě v běžném způsobu života. Když rodič úmyslně dítěti ublíží na zdraví hrozí mu trest odnětí svobody až na dvě léta. Přísnější potrestání, trest odnětí svobody na 1 rok až 5 let, může následovat v případě, že se rodič svým jednáním na dítěti dopustí těžké újmy na zdraví. Rozsah povahy ublížení nebo újmy na zdraví lze vyhodnotit pouze na základě lékařského nálezu či znaleckého posudku. Když dochází k týrání dítěte, často lze mluvit i o souběhu trestných činů týrání svěřené osoby a ublížení na zdraví. Zde je možné využít tzv. faktickou konsumpci.²³ Konsumpcí se rozumí „*obsažení jednoho trestného*

²² Srov. JELÍNEK, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. Trestní zákon a trestní řád : Poznámkové vydání s judikaturou. Aktualiz. vyd., Praha : Linde, 2002. Str. 226.

²³ Srov. Tamtéž. Str. 235-243.

činu v jiném.“²⁴ Tzn. V tomto případě je možné stíhat a soudit pouze jeden trestný čin, a to trestný čin týrání svěřené osoby dle § 215 tr. zákona, protože trestný čin ublížení na zdraví dle § 221 je již ve výkladu ustanovení § 215 trestního zákona obsažen. „Zákonem č.91/2004 Sb. byla s účinností od 1. června 2004 doplněna do trestního zákona nová skutková podstata trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a trestního zákona), jejímž cílem je napomoci k řešení problému tzv. domácího násilí. Vymezení pojmu týrání je shodné jako u trestného činu týrání svěřené osoby.“²⁵

Ve výjimečných případech může mít týrání za následek i smrt dítěte. Podle § 10 zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantaci se smrtí rozumí nezvratná zástava krevní oběhu a funkcí mozku. Jedná se o stav organismu, kdy již nelze obnovit životní funkce. Pokud je dítě usmrceno úmyslně bývá toto jednání označováno jako vražda. „Vraždou se rozumí zločin spáchaný člověkem na jiné lidské bytosti, jenž způsobí smrt bez právního ospravedlní (resp. v širším pojetí bez morálního ospravedlnění) a je vykonán s úmyslem zabít“²⁶ Za spáchání tohoto trestného činu hrozí jeho pachateli trest odnětí svobody na 10 až 15 let. V případě, že se ho dopustí zvlášť surově nebo trýznivě nebo na dítěti mladším 15-ti let, bude takovýto pachatel potrestán odnětím svobody na 12 až 15 let nebo výjimečným trestem. Dle § 29 odst. 1 zákona 140/1961 Sb., trestního zákona se výjimečným trestem rozumí trest odnětí svobody na 15 až 25 let nebo na doživotí. Mírnější potrestání pachatele vraždy existuje pouze v jednom případě, a to když dojde k vraždě novorozeného dítěte matkou. Podle ustanovení § 220 tr. zákona je stanoven konkrétní subjekt skutkové podstaty trestného činu – matka. Žádná jiná fyzická osoba se nemůže dopustit spáchání tohoto trestného činu. Dalším specifikem je, že dle § 220 tr. zákona dochází k úmyslnému zabití dítěte při porodu nebo nedlouho po něm v důsledku rozrušení způsobené porodem samotným. „Za stav rozrušení způsobeného porodem považovaly soudy výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech, vyvolaných porodem.“²⁷ Při posuzování, zda k vraždě došlo z tohoto důvodu se vychází především

²⁴ ABZ slovník cizích slov [online]. 2005-2006 Dostupný z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz>.

²⁵ Národní zpráva o rodině. Praha: Ministerstvo práce a sociální věcí, 2004. Str. 102.

²⁶ Wikipedie : Otevřená encyklopedie [online]. 2002 , 25.6.2008. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>

²⁷ JELÍNEK, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. Trestní zákon a trestní řád : Poznámkové vydání s judikaturou. Aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2002. Str. 234.

ze znaleckého posudku z oboru gynekologie a porodnictví. Za takového jednání může být matka potrestána odnětím svobody na 3 – 8 let.

Jako prevenci před týráním lze považovat novelu trestního zákona č. 290/1993 Sb., který nově obsahuje ustanovení týkající se trestného činu dle § 167 nepřekažení trestného činu. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo je seznámen s tím, že se někdo dopouští trestného činu týrání svěřené osoby a tomuto jednání nijak nezabrání, může být potrestán odnětím svobody až na 3 roky. Překažením trestného činu se rozumí např. oznámení na policii, OSPOD nebo přímo státnímu zástupci. Netýká se to jedince, jež z obavy o život svůj nebo svých blízkých týrání nepřekazil.

3.2 Zákonné úpravy vztahující se k sexuálnímu zneužívání

V rámci trestního zákona je pohlavní zneužívání chápáno jako soulož, ale také jako intenzivní nekoitální sexuální kontakt s osobou mladší 15-ti let. Konkrétně se jedná o osahávání či líbání prsou nebo genitálií, které způsobuje pachateli, ať už ženě nebo muži, uspokojení sexuálních potřeb. Kdo se takového jednání dopustí může být odsouzen pro trestný čin pohlavní zneužívání k trestu odnětí svobody na 1 rok až 8 let. Pachatel může být obviněn z pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1 tr. zákona i tehdy pokud k sexuální aktivitě došlo dobrovolně se souhlasem osoby mladší 15-ti let. může mít zásadní vliv na posouzení nebezpečnosti činu pro společnost. Pachatele však neospravedlní ani neznalost věku osoby, se kterou soulož vykoná, protože k zavinění trestného činu pohlavního zneužití stačí nedbalost nevědomá. Způsobí-li pachatel osobě mladší vlivem pohlavního zneužití těžkou újmu na zdraví je trestní sazba vyšší, a to trest odnětí svobody na 5 až 12 let. Pokud způsobí pohlavním zneužíváním osobě mladší 15 let smrt bude pachatel potrestán odnětím svobody na 10 až 15 let. V případě, že dochází k pohlavnímu zneužívání dítěte mladšího 15 let a pokračuje i po dovršení 15 roku věku, dojde k souběhu trestného činu s trestným činem pohlavního zneužívání dle § 243 tr. zákona. Podle § 243 tr. zákona je pachatelem trestného činu pohlavního zneužití i ten, kdo souloží s osobou mladší 18-ti let, přičemž k tomuto jednání využívá závislosti této osoby. Závislost rozumíme určitý vztah, v němž je poškozený ve svém

rozhodování odkázán na pachatele. Takto vázaný jedinec nemůže jednat zcela svobodně a toho pachatel využívá k vynucení svého sexuálního uspokojení.²⁸

Když dojde ke spáchání trestného činu pohlavního zneužití, často v jednočinném souběhu s trestným činem ohrožování mravní výchovy mládeže. To proto, že pachatel zanechává nezletilou osobu vést nemravný způsob života. V případě, že dochází k zneužívání intrafamiliárně, tzn. mezi členy rodiny, jedná se o souběh dvou trestných činů, a to trestného činu pohlavního zneužívání dle § 242 nebo § 243 trestního zákona a trestného činu soulož mezi příbuznými dle § 245. „*Souběhem nazýváme případ, kdy pachatel spáchal dva nebo více trestných činů dříve, než byl pro některý z nich odsouzen.*“²⁹ Pachatel je plně odpovědný za všechny trestné činy, není trestán za jednotlivé činy, ale jedním souhrnným trestem.³⁰

V okamžiku, kdy jedinec použije k uspokojení svých sexuálních potřeb násilí či výhrůžky vůči jiné osobě, dopouští se trestného činu znásilnění dle § 241 tr. zákona. Obětí znásilnění mohou být nejen děti, ale i mladiství a dospělí. Podstatou tohoto trestného činu je využití bezbrannosti oběti. Bezbrannost je stav, kdy poškozená osoba není schopna zabránit vlastní vůlí nechtěnému pohlavnímu styk s pachatelem.

V případě spáchání tohoto trestného činu hrozí pachateli trest odnětí svobody v trvání 2 roky až 8 let. Při znásilnění osoby mladší 15-ti let se jedná o již zmiňovanou kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu a z toho vyplývá, že pachateli hrozí přísnější trest. Novelou trestního zákona č. 144/2001 Sb. se s účinností od 1.5.2001 změnil hmotný předmět útoku. V současné době jím nemusí být pouze žena. Stejnou novelou byl konkretizovaný termín znásilnění. Nejedná se jen o donucení k souloži, ale také jiné sexuální aktivity, které lze se souloží srovnat. Jedná se např. o orální sex.³¹

„*S účinností od 1. ledna 2004 (zákon č. 218/2002 Sb.) byla v trestním zákoně zakotvena skutková podstata trestného činu svádění k pohlavnímu styku (§ 217a, 217b), která prohlašuje ochranu dětí a mládeže před komerčním sexuálním zneužíváním. Trestného činu se dopustí pachatel, který osobě mladší osmnácti let nabídne, slíbí nebo*

²⁸ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š.: Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, 1.vyd., Praha: Linde, 2003. Str. 43 -45.

²⁹ HEJDA, J., a kol.: Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva. 1. vyd. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica. 2007. Str. 185.

³⁰ Srov. Tamtéž.

³¹ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š.: Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, 1.vyd., Praha: Linde, 2003.

*poskytne úplatu nebo jinou výhodu či prospěch za pohlavní styk s ní, za její pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování. Takové jednání zpravidla vede k výraznému mravnímu ohrožení dítěte a k narušení jeho hodnotového systému. Samotná osoba mladší osmnácti let, která žádá nebo přijme odměnu za své sexuální motivované jednání, není pro takový čin trestná, neboť podle obecné zásady nemůže být trestná osoba, k jejíž ochraně je příslušné trestněprávní ustanovení určeno.*³²

S ohledem na rostoucí počet komerčně sexuálně zneužitých dětí, bylo nutné začít tuto situaci řešit. Prvním krokem byla novela tr. zákona č. 134/2002, jež změnila hmotný předmět útoku z obchodování se ženami na obchod s lidmi za účelem pohlavního styku. Tato novela vychází především z Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu. Ta charakterizuje obchodování s lidmi jako najímání, převoz nebo přechovávání osoby za účelem pohlavního zneužívání pod hrozbou či použitím síly. Toto jednání přináší pachateli finanční obohacení. Pachatel může být potrestán trestem odnětí svobody na 2 roky až 10 let. V případě, že je pachatel tr. činu členem organizované skupiny a svým jednáním vydá jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti je trest přísnější.

Druhým krokem v obraně proti komerčnímu zneužívání dětí bylo vydání novely tr. zákona č. 271/2007 Sb. s platností od 1.12.2007. Tato novelizace přinesla do stávajícího trestního zákoníku celkem zásadní změnu a to především zavedením nového ustanovení tr. činu šíření pornografie dle § 205 tr. zákona. Trestného činu šíření pornografie se dopustí ten, kdo osobě mladší 18ti let zprostředkuje jakýkoliv nosič s pornografií. Za toto jednání může být potrestán odnětí svobody až na 2 roky. Na 6 měsíců až 3 roky či propadnutí věci může být potrestán jedinec, který šíří nosiče pornografie s vyobrazenými nezletilými dětmi. Ten, kdo dítě využije či láká k výrobě pornografie, a tím se finančně obohatí, může být potrestán odnětí svobody na 1 rok až 5 let.³³

³² Národní zpráva o rodině. Praha: Ministerstvo práce a sociální věcí, 2004. Str. 103.

³³ Srov. PAPÁK, Ludvík. Nové právní předpisy. Kriminalistika [online]. 2008, roč. XXXXI., č.2/2008. Dostupný z <http://www.mvcr.cz>

3.3 Zákonné úpravy vztahující se k zanedbávání

Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 213 tr. zákona chrání právo dítěte především na zaopatření výživy, ale také na zajištění řádného ošacení a bydlení. Vyživovací povinnost vyplývá ze zákona o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů. V ustanovení § 85 tohoto zákona je taxativně vymezeno za jakých okolností má rodič vyživovací povinnost. Ta trvá od narození do doby než jsou děti schopny žít se samy. Oba rodiče mají na výživu přispívat dle svých možností.³⁴ Trestného činu se dopouští rodič, který o dítě nepečuje a má soudem stanovenou vyživovací povinnost v určité měsíční částce, jež nehradí. Pro zahájení trestního stíhání je zapotřebí, aby výživné nehradil po dobu delší než 6 měsíců. Spáchání tohoto trestného činu se dopouští i rodiče, kteří své děti nezajistí po stránce naturální. Tzn. neposkytnou jim řádnou stravu, ošacení, bydlení, nezajistí jim vhodné podmínky pro vzdělání, vštěpení hygienických návyků a rozvoj osobnosti.³⁵ „*Jednočinný souběh trestných činů zanedbání povinné výživy podle ustanovení § 213 trestního zákona a ohrožování mravní výchovy mládeže podle ustanovení § 217 trestního zákona je možný. Příkladem jednání naplňující skutkovou podstatu tohoto trestného činu může být ponechání dětí matkou bez dozoru, takže byly odkázány samy na sebe, přicházely na vyučování nepřipravené, neboť je matka nevedla k tomu, aby se doma učily. V jejich přítomnosti v podnapilém stavu nadávala svému manželovi, nevařila jim, ani nepečovala o jejich čistotu a ošacení, děti byly zavšivené, nosily roztrhané oblečení. Tímto jednáním matka umožňovala mimo jiné vést dětem zahálčivý život, vystavovala je nepříznivým vlivům. Matka tak soustavně a po dlouhou dobu zanedbávala péči a dozor nad dětmi a zároveň i zanedbala plnění výživného dětem v naturální formě.*“³⁶ Pokud je zanedbávání takového rozsahu, jež může vést až k fatálnímu poškození zdraví, dochází k souběhu s trestným činem týrání svěřené osoby dle § 215 tr. zákona.

Trestného činu se dopouští i ten, kdo opustí dítě, o nějž je ze zákona povinen se starat a dotyčné dítě si není schopno samo zajistit péči o svou osobu. Za takový čin hrozí pachateli trest odnětí svobody na 6 měsíců až 3 léta. Toto jednání je upraveno v ustanovení § 212 tr. zákona jako trestný čin opuštění dítěte. Zde je taxativně

³⁴ Srov. HOLUB M., NOVÁ H.: Zákon o rodině: Komentář a předpisy související, 7. aktualizované a doplněné vydání, podle stavu k 1.3.2005 Str. 187.

³⁵ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š.: Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, 1.vyd., Praha: Linde, 2003. Str. 48 -49.

³⁶ Tamtéž.

vymezeno, kdo může být subjektem tohoto trestného činu.³⁷ Nejčastěji však bývá pachatelem matka, jež opustí své dítě ihned po porodu nebo krátce po něm. Známé jsou případy, kdy matka své dítě odloží do popelnice nebo ho nechá někde na veřejně přístupném prostranství. Nyní tento zákon chrání všechny děti, jež jsou opuštěním vystavěny nebezpečí ublížení na zdraví nebo smrti.

Zde se také nabízí otázka, zda by mělo být jednání, kdy matka ponechá dítě v babyboxu hodnoceno jako trestný čin. Babybox byl zřízen ve vybraných nemocnicích pro účely zajištění zdraví a života dítěte, jež je matkou nechtěné. Ihned po vložení do schránky, je dítěti poskytnuta péče ze strany zdravotníků. Proto je zřejmé, že ke spáchání trestného činu nedochází, protože matka dítěti péči zajistila.

Pokud rodiče zanedbávají svoji péči o dítě tím, že nedohlízejí na plnění jeho povinné školní docházky a nechávají dítě svévolně vést zahálčivý způsob života, dopouští se trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže dle § 217 tr. zákona. Stejněho tr. činu se dopouští i osoba odpovědná pečovat o dítě mladší 18 let, která jej nechává vést nemravný způsob života anebo ho svádí k požívání alkoholu, drog, vede ho k zahálce a k trestné činnosti.

Skutkovou podstatu trestného činu dle ustanovení § 218 naplňuje podávání alkoholických nápojů osobě mladší 18ti let, a to soustavně nebo ve větší míře. Stejněho trestného činu se dopouští i ten, který podává anabolické látky nebo jiné obdobné prostředky, osobě mladší 18 let.³⁸

Pro trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže bylo v roce 2006 stíháno 34 osob z celkového počtu podaných oznámení (63), přičemž 4 jedinci se tohoto činu dopustili opakovaně. Z výkazů Policejního prezidia ČR také vychází, že objasněnost těchto trestných činů dosahuje uspokojivého výsledku, a to 80%.

Zcela specifické trestné činnosti se dopouští ten, kdo za odměnu poskytuje děti za účelem dětské práce nebo adopce. Toto jednání se označuje jako trestný čin

³⁷ Srov. JELÍNEK, J., SOVÁK, Z.: Trestní zákon a trestní řád : Poznámkové vydání s judikaturou. Aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2002. Str. 222-223.

³⁸ Srov. Národní zpráva o rodině. Praha: Ministerstvo práce a sociální věci, 2004. Str. 103.

obchodování s dětmi dle ustanovení § 216 a tr. zákona. Dopustit se jej může každý, kdo má zákonem stanovenou povinnost pečovat o nezletilé dítě.³⁹

4 Trestně-právní úprava problematiky CAN de lege ferenda

V době, kdy zpracovávám tuto bakalářskou práci, schválila Poslanecká sněmovna a Senát České republiky vládní návrh na novelizaci trestního zákona č. 140/1961 Sb. Pro tuto změnu je pojem novela nedostačující, spíše se jedná o rekodifikaci celého zákoníku. Přijetím tohoto návrhu dojde ke značným změnám v celém jeho obsahu. Na první pohled patrný bude nový systém řazení paragrafů. Dnes známe trestné činy uvedené v ustanovení určitého paragrafu, ty budou nově zařazeny pod paragraf v jiném pořadí. Např. trestný čin týrání svěřené osoby dle § 215 bude upraven v ustanovení § 196 tr. zákona. Návrh také obsahuje ustanovení nových trestných činů. V této kapitole jsem se pokusila nastínit nejzásadnější navrhované změny. Ministr spravedlnosti mimo jiné navrhuje snížení hranice věku trestní odpovědnosti pachatele na 14 let, a tím i zákonnou hranici možnosti prvního sexuálního styku.

V hlavě I. zvláštní části trestního zákona jsou řazené trestné činy proti životu a zdraví. Novinkou bude rozlišení trestného činu vraždy a zabití. Rozdílem mezi zabitím dle § 139 a vraždou dle § 138 je psychický stav pachatele. Pokud zabije v rozrušení nebo strachu vycházející z předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán mírnějším trestem než u vraždy. V tomto případě hrozí pachateli trest odnětí svobody na 3 roky až 8 let. V případě kvalifikované skutkové podstaty, kdy hmotným předmětem je dítě bude trest odnětí svobody dlouhý 5 až 15 let. Tato změna vychází z potřeby odlišit od sebe chladnokrevné a svým způsobem účelové usmrcení od usmrcení v afektu. Pachatelem může např. být dospělá osoba nebo dítě, jež je doma týráná, ponižovaná či pohlavně zneužívána.

Stávajícím trestní zákon obsahuje dvě ustanovení trestných činů, které se týkají obchodu s lidmi, potažmo s dětmi. Tyto ustanovení jsou konkrétně popsány v předchozí kapitole. Jedná se o trestný čin obchodu s lidmi a trestný čin obchodování s dětmi. Výraznou změnu lze spatřovat především v nové, konkrétnější skutkové podstatě trestného činu obchodování s lidmi. Tento trestný čin bude upraven v ustanovení § 166.

³⁹ Srov. Národní práva o rodině. Praha: Ministerstvo práce a sociální věcí, 2004. Str. 102-103.

Na rozdíl od současnosti platné skutkové podstaty trestného činu se netýká pouze obchodu za účelem pohlavního zneužívání. Trestného činu obchodování s lidmi se dopustí ten, kdo zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito pro v zákoně taxativně vymezené účely. Jedná se zejména o pohlaví styk nebo jiné formy sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla. Dále také k odběru tkáně nebo orgánu z jeho těla, ke službě v ozbrojeném silách, k otroctví či nevolnictví, nebo k nuceným pracím a jiným formám vykořisťování. Kdo se takového jednání dopustí, stejně jako ten, kdo z něj jiným způsobem kořistí, bude potrestán odnětím svobody na 2 roky až 10 let. Pokud je pachatel členem organizované skupiny bude trest přísnější. Trestná bude již příprava zmíněného trestného činu.

Trestný čin obchodování s dětmi dle § 216 tr. zákona je v rekodifikovaném trestním zákoníku z části obsažen ve skutkové podstatě trestného činu obchodování s lidmi dle § 166 (viz. odstavec výše) a z části druhé bude nahrazen novým trestným činem svěření dítěte do moci jiného dle § 167. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo z důvodu adopce nebo obdobného účelu za odměnu svěří dítě do moci jiného. Za takové jednání bude potrestán zákazem činnosti nebo trestem odnětí svobody až na 3 roky. Pokud sobě nebo jinému tento čin přinese značný prospěch, bude potrestán propadnutím majetku nebo trestem odnětí svobody na 3 roky až 10 let.

Jedna z absolutních novinek je, že v rámci trestního řízení může být potrestán k odnětí svobody na 1 rok až 5 let i jedinec, který nátlakem donutí dítě k obnažování, sebeukájení nebo k obdobnému jednání. Takovýto čin bude naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku dle § 184 tr. zákona. Tato změna je reakcí na rozhodnutí Rady Evropy o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii. Podstatou vzniku této právní normy je ochrana dětí před neblahými vlivy sexuální zneužívání v jakékoli formě. Je nesporné, že i samotné obnažování a ipsace, ke kterému je dítě donuceno, zanechává na jeho psychice nedozírné následky.

Další novinkou bude postihování osob provozujících prostituci v blízkosti škol, obdobných zařízeních a jiných míst, určených výlučně dětem mladších 18-ti let. Podle § 187 takovýmto osobám hrozí trest odnětí svobody až na 2 roky. Potrestán bude i ten, kdo dohlíží a zajišťuje prostituci v blízkosti uvedených zařízení a míst. U těchto pachatelů může být, na rozdíl od trestu u prostitujících, trest odnětí svobody delší

o jeden rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Důvodem vzniku trestnosti takového jednání je především to, že dochází k zásadnímu a specifickému ohrožování mravního vývoje mládeže. Při vzniku tohoto nového ustanovení, vycházela Vláda České republiky z platného trestního zákoníku Spolkové republiky Německo.

Skutková podstata trestného činu šíření pornografie dle § 205 tr. zákona je v navrhovaném zákoně nepozměněna, avšak rozdělena na tři jednotlivé skutkové podstaty trestných činů. Rozdělení je následující: trestný čin šíření pornografie dle § 188, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií dle § 189 a zneužití dítěte k výrobě pornografie dle § 190. Sankce jsou shodné jako v ustanovení § 205 stávajícího trestního zákona.

Hlava IV. navrhovaného zákona obsahuje trestné činy proti rodině a dětem. Zde je zařazen i trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby, a to v ustanovení § 193. Skutková podstata nedoznala zásadních změn. Avšak v případě kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu, kdy je obětí dítě mladší než 3 roky bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody na 1 rok až 5 let.⁴⁰

⁴⁰ Srov. Rekodifikace trestního práva hmotného - trestní zákoník [online]. 2000 . Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz>

5 Postup orgánů činných v trestním řízení při řešení problematiky syndromu CAN

5.1 Případová studie

V únoru roku 2007 byl ze strany PČR – služba kriminální policie a vyšetřování (dále jen SKPV) ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) řešen případ intrafamiliárního sexuálního zneužívání, kdy pachatelem byl otec. Oznamovatelem tohoto trestného činu byla matka, avšak kupodivu danou věc ohlásila až v době, kdy uběhlo od prvního zneužití několik let.

V průběhu celého trestního řízení bylo nezletilé dívce 15 let. Jednalo se o dívku se sníženým intelektovým potenciálem, výchovně zanedbanou s omezenými sociálními dovednostmi. Vyrůstala v úplné rodině spolu se svými pěti sourozenci ve stísněných prostorách malého domku. Nutno podotknout, že OSPOD s rodinou již intenzivně pracoval. Tři roky před oznámením byl okresním soudem, na základě podnětu OSPOD, na výchově dětí stanoven soudní dohled. Důvodem byla zanedbaná domácnost a výchovné problémy dětí. Matka je velice simplexní žena, která potřebuje ke všemu vedení mentálně zralejších osob. Není schopna samostatného života ve společnosti. Od své zletilosti nikdy nepracovala, protože byla soustavně na mateřské dovolené postupně se šesti dětmi. Před několika lety se zaevidovala na úřad práce a od té doby je nezaměstnaná. Matka má pouze základní vzdělání stejně jako otec dětí, veškerý čas trávila s dětmi v domácnosti. Neměla žádné přátele, protože jí je manžel údajně zakazoval. Otec byl již 10 let zaměstnán jako pomocný dělník, svoji kvalifikaci si sám nechtěl zvyšovat. Příjem mu vyhovoval i přesto, že ho téměř celý utratil za alkohol. Pod jeho vlivem byl agresivní, napadal mladší děti i matku. Jeho agresivitu si děti vštěpily do podvědomí jako běžný projev lidského chování, samy byly útočné (především chlapci) vůči svému okolí. Nejstarší syn byl ve svých 17-ti letech podmíněčně odsouzen pro sexuální napadení spolužačky.

Měsíc před oznámením podezření na pohlavní zneužívání se matka dostavila do kanceláře OSPOD s tím, že podala podnět k prošetření na PČR, protože jí otec fyzicky napadl. Chtěla od něj odejít. Matce byla poskytnuta pomoc v podobě zprostředkování azylového bydlení na utajené adrese a ona se třemi nejmladšími dětmi odešla. Jak již bylo uvedeno, v únoru 2007 se matka přihlásila na PČR s tím, že doma zanechala dceru, kterou její otec již 5 let pohlavně zneužívá. Důvodem pozdního oznámení byl strach z fyzické likvidace, kterou jí její manžel vyhrožoval. Proč však dívku při odchodu z domova zanechala u otce, do současné doby nevysvětlila.

Ihned po oznámení se orgán PČR-SKPV obrátil s žádostí o spolupráci na OSPOD. Dívka byla na základě žádosti smluveného postupu odvedena pracovníci OSPOD na gynekologickou prohlídku. Bylo zjištěno, že u ní došlo k defloraci. Lékařská zpráva z vyšetření byla předána vyšetřovateli a následně založena s ostatním materiálem do vyšetřovacího spisu. V odpoledních hodinách proběhl výslech nezletilé dívky za účasti pracovníce OSPOD a dětské psycholožky. Ta později zpracovala znalecký posudek z oboru psychologie, v němž bylo uvedeno, že, s ohledem na silně podprůměrný intelekt dívky a rozumové schopnosti, je její výpověď věrohodná, dívka by nebyla schopna konstruktivní lži. Výslech probíhal celé 4 hodiny. Dívka odmítala mluvit před vyšetřovateli, proto nechali výslech vést pracovníci OSPOD a dětskou psycholožku. Dívka nejprve nechtěla hovořit o tom s kým k pohlavnímu styku došlo. Oznámení matky označila za nepravdivé. Po chvíli začala stáčet hovor na matku, mluvila o ní s despektem, užívala vulgarismy. Policisté opustili místnost, aby nezletilé ponechali prostor k navázání důvěry k sociální pracovníci nebo psycholožce. Ty s ní ještě nějakou dobu rozmlouvaly, ona se rozplakala a začala vypovídat, nejdříve pouze přítomným ženám. Po ujištění, že jí ze strany otce nehrozí nebezpečí, vypovídala do protokolu o výpovědi svědka mladšího 15-ti let.

Vyšetřovatelé poskytli dívce demonstrativní loutky tzv. „Jáju a Páju“ (viz příloha č. 3), na kterých názorně ukazovala, jak zpravidla ke zneužívání docházelo. Z výpovědi vyplynulo, že ke zneužití došlo poprvé v 10 letech věku dívky, kdy se otec vrátil domů v noci pod vlivem alkoholu. Poté k tomu docházelo pravidelně jednou až dvakrát za měsíc, vždy když byl otec pod vlivem alkoholu. Rodina o všem věděla, matka byla jednoho aktu dokonce svědkem, avšak nijak zneužití nezabránila, údajně z obavy o svůj život. Po provedené výpovědi byla nezletilá předána do péče matce.

Vyšetřovací spis byl obratem postoupen věcněpříslušnému policejnímu orgánu, a to Správě Západočeského kraje, SKPV – oddělení obecné kriminality. Otec obdržel usnesení o tom, že proti němu bylo zahájeno trestní stíhání. Byl obviněn ze spáchání trestného činu znásilnění dle § 241 odst. 1, 3 b, soulož mezi příbuznými dle § 245 odst. 1 a ohrožování mravní výchovy mládeže dle § 217 odst. 1 a, 3 b zákona č. 140/ 1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů. Otcí byl dle platného zákona ustanoven obhájce.

Pro doplnění byli vytěženi sourozenci dívky a ona sama byla opět vyslechnuta (vše za přítomnosti obhájce otce a pracovnice OSPOD). S ohledem na věk dětí byl z tohoto podání vysvětlení pořízen videozáznam, aby v případě potřeby nemuseli nezletilé děti vypovídat před soudem. Spis byl následovně předán krajskému státnímu zastupitelstvu, které nad celým vyšetřováním vedlo dozor. Po jeho prostudování podal státní zástupce ke Krajskému soudu obžalobu, ve které kladl otcí za vinu spáchání shora vyjmenovaných trestných činů.

Krajský soud nařídil jednání, na něž předvolal otce jako obžalovaného, dceru jako svědka, pracovníci OSPOD jako kolizního opatrovníka nezletilé a matku jako svědka. Během jednání byl k věci vyslechnut otec, dále poté poškozená. Dívka vypovídala bez přítomnosti otce, který mezitím čekal na chodbě. Poté byla otcí prostřednictvím předsedy soudu výpověď přetlumočená a on měl právo se k ní vyjádřit. Následně byl přehrán videozáznam s výpověďmi mladších dětí. K těm měl obžalovaný také prostor se vyjádřit. Vzhledem k tomu, že se matka k jednání nedostavila, bylo jednání odročeno. I přesto, že jí hrozilo udělení pořádkové pokuty až do výše 50.000,-Kč, se opět nedostavila.

Předseda soudu požádal pracovníci OSPOD, jenž vedla opatrovnícký spis poškozené, aby se pokusila kontaktovat matku a vysvětlit jí nutnost její účasti při soudním jednání. Matka byla na základě této žádosti zkontakтовána. Svou neúčast při líčení odůvodnila obavou z fyzického napadení ze strany otce. Byla seznámena s tím, že může požádat justiční stráž, aby dohlédl na pořádek před soudní síní. Tato návštěva matky byla úspěšná, k jednání se dostavila a vypovídala, tak jako v přípravném řízení.

Po vyhodnocení všech provedených důkazů se senát Krajského soudu usnesl a rozhodl tak, že otcí byl stanoven souhrnný trest, a to nepodmíněný trest odnětí

svobody v trvání 7 let. Prostřednictvím svého obhájce se otec využil řádného opravného prostředku a odvolal se na místě. Odvolací vrchní soud rozsudek soudu I. stupně v plném rozsahu potvrdil. Otec je nyní ve výkonu trestu.

5.2 Postup orgánů činných v trestním řízení

Úkolem orgánů činných v trestním řízení je především zjistit, zda došlo ke spáchání skutku, jež lze kvalifikovat jako trestný čin a objasnit, kdo je jeho pachatelem. Dalším úkolem je nashromáždění dostatečného množství důkazů, na základě kterých jen soud rozhodne, zda obviněná respektive obžalovaná osoba je pachatelem skutku a podle toho mu uloží spravedlivý trest nebo ochranné opatření. V přípravném řízení může však rozhodnout i policejní orgán nebo státní zástupce a to tak, že věc pro nepřípustnost trestního stíhání odloží, zastaví nebo postoupí jako přestupek k projednání přestupkové komisi či jiným oprávněným institucím.

Veškeré úkony v rámci trestního řízení, lze zahájit na základě vlastního zjištění policisty nebo na základě informací zjištěných policejním orgánem při prošetřování jiných věcí. Nejčastěji je to však na základě tzv. podání. Jestliže je občanovi známo, popřípadě se domnívá, že dochází k páčání trestného činu, jehož obětí je nezletilé dítě, je povinen toto sdělit příslušným orgánům. O oznamovací povinnosti občanů jsem se již zmiňovala dříve. Policie je povinna prošetřit každé trestní oznámení, byť i anonymní, učiněné osobně, telefonicky či písemně. Oznamovatelem může být i samotné poškozené dítě nebo státní orgány, školy, školské zařízení, zdravotnická zařízení nebo jiné zařízení pro děti. Fyzické osoby se se svým oznámením nejčastěji obracejí na nejbližší obvodní (místní) oddělení policie. Příslušný policista sepíše úřední záznam o zahájení úkonu v trestním řízení a jeho opis postoupí státnímu zástupci. V této fázi policisté mohou provádět neodkladné a neopakovatelné úkony, dále mohou požadovat podání vysvětlení zúčastněných osob, různou spisovou dokumentaci, zprávy příslušných úřadů a zajišťují stopy. Poté se spis postoupí na SKPV, tak jak ukládá povinnost vyplývající ze závazného pokynu policejního prezidia.

V rámci SKPV jsou vyšetřováním trestných činů vztahujících se k dětem pověřeni tzv. specialisté. Ti k odhalování trestné činnosti využívají veškeré metody policejní práce a dále také poznatky všech subjektů, jež se podílejí na výchově či péči o děti.

Spolupracují především se školami, školskými a zdravotnickými zařízeními. Nejuzší spolupráci navazuje vyšetřovatel s OSPOD. Před zahájením samotných úkonů v rámci přípravného řízení by měl každý policejní útvar neprodleně vyrozumět příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a požádat jej o součinnost během vyšetřování samotného. Je pravdou, že se v praxi občas stane, že je o případu OSPOD vyrozuměn s určitou časovou prodlevou.

Důkazy, které se v přípravném řízení shromažďují, musí mít takovou povahu, jež by jasně určily intenzitu, způsob a soustavnost týrání, zneužívání a zanedbávání a následky, jež toto konání nebo opomenutí zanechá na zdraví jedince. Jako důkaz lze chápat podané vysvětlení zúčastněných osob, výslechy svědků, fotodokumentace zranění a jiných stop. Mezi listinné důkazy lze zařadit lékařskou zprávu (obvodní lékař, gynekolog), zprávu OSPOD o rodinných poměrech dítěte, zprávu ze školy nebo znalecké posudky z oboru psychologie a psychiatrie.⁴¹ Podstatným důkazem je lékařská zpráva, jež by potvrdila či vyvrátila, zda se u dítěte projeví známky týrání, zneužívání či zanedbávání. Návštěvu lékaře zajišťují sami rodiče. Pokud je však podezření, že pachatelem je člen rodiny, doprovodí dítě pracovník OSPOD. Poté se od dítěte požaduje podání vysvětlení nebo se jako neodkladný úkon provede jeho výslech. V případě, že se jedná o osobu mladší 15-ti let, je dle zákona výslechu přítomen i zástupce OSPOD. Je-li osoba starší a nedosáhla zletilosti je účast OSPOD na zvážení vyšetřovatele. Veškeré úkony spojené s dětmi do 15-ti let nelze provádět od desáté hodiny večer do šesté hodiny ranní. Výjimku tvoří neodkladné a neopakovatelné úkony. Při kontaktu s dítětem by měl být policista oblečen v civilním oblečení a k dítěti by měl přistupovat s ohledem na jeho aktuální psychický stav, jeho povahu a stupeň duševního vývoje. Pokud se dítě stane obětí sexuálně motivovaného trestného činu, často se využívá k jasnější komunikaci s dítětem tzv. demonstračních pomůcek. Demonstrační pomůcky jsou látkové postavy, chlapec a dívka, na nichž mají děti možnost jasně ukázat, jak ke zneužívání docházelo.

V případě zjištění, že se skutek stal, lze ho označit jako trestný čin (naplnil jeho skutkovou podstatu) a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchal podezřelý, usnesením rozhodne policejní orgán nebo státní zástupce o zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1 trestního řádu. Po doručení tohoto usnesení se stává z podezřelého

⁴¹ Srov. STANĚK, Antonín. Násilí páchané na dětech. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2006. 73 s.

obviněný. V této fázi se mohou provádět stejné úkony jako v přípravném řízení před zahájením trestního stíhání. Výběr a posloupanost prováděných úkonů je více či méně na zvážení vyšetřovatele. Veškerý postup příslušníků policie při vyšetřování trestné činnosti páchané na dětech je detailně specifikován Závazným pokynem policejního prezidia, č. 8 ze dne 21. 1. 2002.

V okamžiku, kdy výsledky vyšetřování jasně dokládají důvod k soudnímu jednání proti obviněnému, podává výlučně státní zástupce obžalobu k věcně a místně příslušnému soudu. K žalobě připojuje i vyšetřovací spis. Oznámení o podání obžaloby následně zašle obviněnému, jeho obhájci, poškozenému (jeho zákonnému zástupci) a v tomto případě v neposlední řadě OSPOD jako koliznímu opatrovníkovi. Místní příslušnost soudu je nejprve odvozena od toho, kde se skutek stal - to v případě, že obžalovaný je starší 18-ti let. V případě, že uvedené skutečnosti nejsou známy postupuje se dle § 18 trestního řádu. U mladistvých pachatelů je místní příslušnost určena podle jejich trvalého bydliště, popřípadě stávajícího pobytu. Věcná příslušnost vyplývá s výše trestu jež hrozí obžalovanému za trestné činy, jež jsou mu kladeny za vinu. Soudem prvního stupně zpravidla bývá okresní soud. V případě, že je však dolní hranice trestní sazby, jež obžalovanému hrozí, vyšší než 5 let je dle trestního řádu soudem první instance soud krajský.

Průběh hlavního líčení od jeho přípravy až po, je jasně vymezen v ustanovení § 196 – 231 tr. řádu. Jednou z fází hlavního líčení je i dokazování. Během toho může soudce provádět dle svého zvážení důkazy, mimo jiné i výsledky svědků. Svědkem může být osoba, jež jednání přímo viděla nebo byla při jeho páchání přítomna, ale také pedagogové poškozeného nebo pracovník OSPOD. Jejich svědectví má utvořit obraz charakterizující, jak o poškozeném, tak i obžalovaném. Pedagogové mohou především sdělit, jaká je s rodinou spolupráce, jaké jsou rozumové schopnosti poškozeného dítěte nebo může zhodnotit jeho běžné chování ve skupině vrstevníků či mezi dospělými.⁴² Pracovník OSPOD je v rámci své svědecké výpovědi schopen upřesnit osobní poměry poškozeného, v případě příbuzenského vztahu i pachatele. Po provedení všech důkazů rozhodne senát soudu o vině a případném druhu a výše trestu podle platného trestního zákona.

⁴² Srov. STRAUS, Jiří, a kolektiv. Kriminologická metodika. 1. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Str. 278-280.

5.3. Úloha OSPOD v trestním řízení

Role a postupy sociálního pracovníka v trestním řízení jsou vymezeny zejména v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů a také v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. V individuálních případech okrajově využívá ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině, zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy ve školských zařízeních a zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Orgán sociální právní ochrany dětí vystupuje v rámci trestního řízení jako tzv. „opatrovník zájmu a práv dítěte.“ V tomto případě se jedná o nezletilé a mladistvé, na kterých byl spáchán trestný čin nebo je podezření ze spáchání tohoto trestného činu.

OSPOD může fungovat i jako prostředník mezi společností a policejním orgánem. Pokud se totiž svědek obává obrátit se se svým zjištěním či podezřením přímo na policii, ale zároveň chce dostát oznamovací povinnosti, může své oznámení učinit, třeba i anonymně, právě na OSPOD. Na OSPOD se může obrátit i samo poškozené dítě. Povinnost nahlásit podezření z týrání či zneužívání má však také zdravotnické zařízení, jehož lékař si na těle dítěte všiml známek takového jednání. V tomto případě se nejedná o porušení lékařského tajemství. OSPOD oznámení a veškeré známé skutečnosti písemně zpracuje do tzv. podnětu k prošetření, ten zašle na příslušný policejní útvar a vyčká dalších pokynů ze strany policejního orgánu. To však platí u méně závažné trestné činnosti. V okamžiku, kdy je ohroženo zdraví nebo život dítěte, podá podnět osobně, neprodleně po zjištění skutečnosti. A to tak, aby mohly být bezodkladně zahájeny úkony v trestním řízení.

Pokud je syndrom CAN indikován v rodině, je nutné, aby nezletilému dítěti bylo zajištěno bezpečí a zabránilo se dalšímu obdobnému jednání ze strany podezřelého. Pokud toto nemůže zajistit někdo z rodiny, zasahuje v tuto chvíli OSPOD. Ten podá k místně příslušnému okresnímu soudu návrh na vydání předběžného opatření dle § 76, a) občanského soudního řádu. Tím se bude domáhat předání dítěte do příslušného ústavního zařízení. Soud je o tomto povinen rozhodnout do 24 hodin. Pokud soud usnesení o předběžném opatření vydá, dojde k výkonu rozhodnutí a dítě

bude umístěno do doby než dojde k rozhodnutí v trestním řízení. Další osud pobytu dítěte se bude odvíjet od výsledků trestního řízení.

OSPOD je v rámci trestního řízení účasten všem úkonům prováděných za přítomnosti dětí. Jak už bylo dříve uvedeno, může zajistit lékařské vyšetření dítěte. Dále je přítomen při výslechu nebo podání vysvětlení. Dozoruje především na to, aby kontakt s dítětem ze strany policejního orgánu probíhal s přihlédnutím na jeho věk a duševní vyspělost, tak aby nedošlo k dalšímu narušení jeho dalšího vývoje. Pro účely trestního řízení vypracovává podrobnou zprávu o poměrech dítěte. Obsahuje zejména údaje o době vedení opatrovnického spisu a důvodu jeho založení, rodinných a bytových poměrech nezl., docházce do školy, zdravotním stavu a veškeré další informace vztahující se k dítěti, jež uzná pracovník OSPOD za vhodné.

Soudního jednání se zaměstnanec OSPOD účastní jako kolizní opatrovník dítěte, to v případě, že je jako důkaz prováděn jeho výslech. Dále může vystupovat jako svědek.

V případě pravomocného odsouzení rodiče za trestný čin spáchaný na dítěti, stejně tak i v případě, kdy rodič použije své dítě ke spáchání trestného činu nebo je jeho spolupachatel či návodce, podá OSPOD k místně příslušnému okresnímu soudu návrh na zbavení rodičovské zodpovědnosti vůči dítěti. Je na zvážení soudu, zda tomuto návrhu vyhoví. Vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti však zůstává. Rodičovské zodpovědnosti může být zbaven i rodič, jež této zodpovědnosti zneužívá nebo zanedbává.

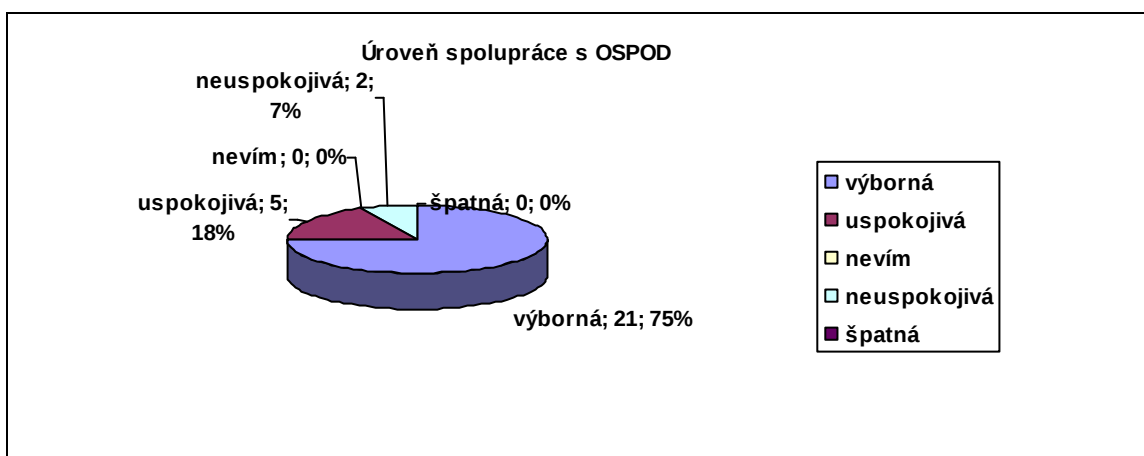
6 Průzkum úrovně spokojenosti se spoluprací mezi OSPOD a PČR

Cílem průzkumu je potvrzení či vyvrácení pracovních hypotéz, které říkají: „Spolupráce OSPOD a PČR funguje na výborné úrovni. Současná právní úprava, jež se vztahuje k pachatelům trestných činů ve smyslu syndromu CAN, je dostačující. Existují nedostatky, které jsou zapotřebí v rámci všech úrovní prevence a intervence zlepšovat.“ Pro tyto účely bylo prováděno dotazování prostřednictvím standardizovaného dotazníku.

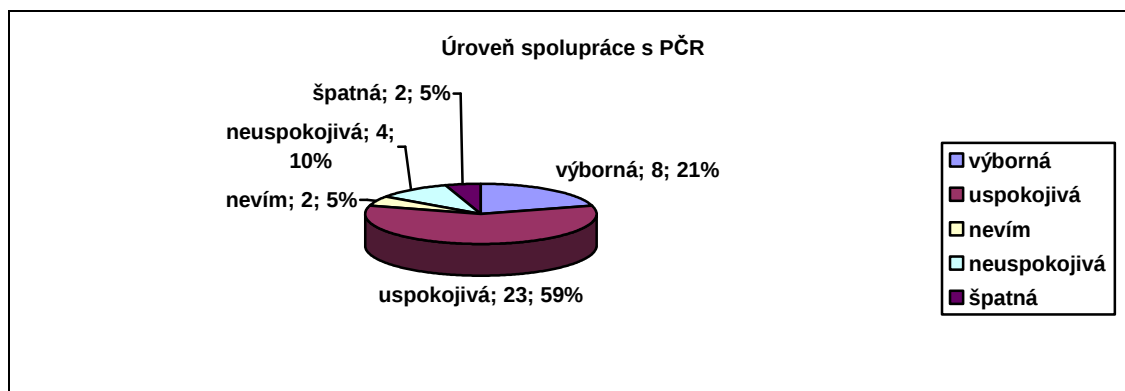
Dotazník č. 1 (viz příloha č.5) byl osobně předán stovce náhodně vybraným policistům z obvodních oddělení a SKPV. Stejně množství dotazníků č. 2 (viz. příloha č. 6) bylo taktéž osobně předáno pracovníkům orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rámci obcí s rozšířenou působností. Validita měřených dat je ovlivněna návratností vyplněných dotazníků. Ta se pohybovala kolem 30 %. Konkrétně se jedná o 27% vrácených vyplněných dotazníků od příslušníků policie ČR. O něco vyšší návratnost platných dotazníků byla ze strany OSPOD, a to 39 %.

Ze všech navrácených dotazníků vyplývá, že policisté spolu s pracovníky OSPOD vzájemně již při řešení problematiky CAN více či méně spolupracovali. Policisté tuto spolupráci hodnotí jako výbornou (viz graf č. 4). Na rozdíl od toho respondenti z řad pracovníků OSPOD hodnotí úroveň spolupráce jako uspokojivou.

Graf č. 4

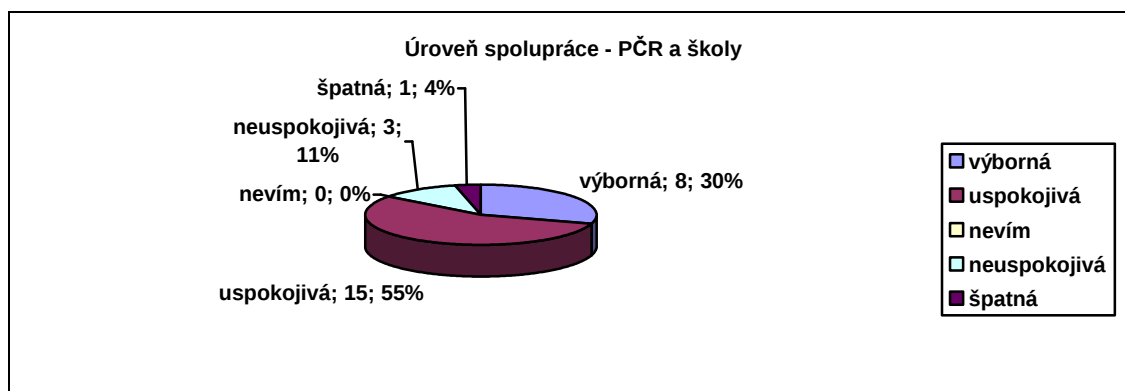
Graf č. 5

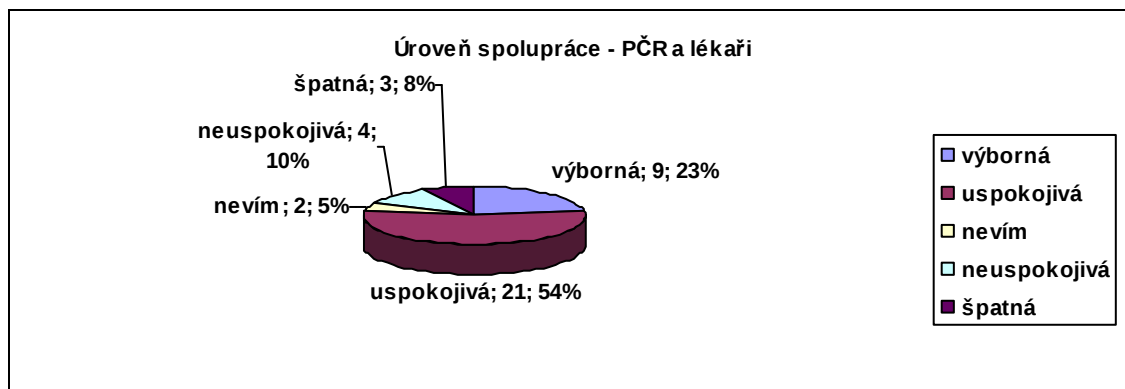
Respondenti-policisté, kteří označili spolupráci za uspokojivou či neuspokojivou, spatřují nedostatky na straně OSPOD především v malém právním vědomí sociálních pracovníků v oblasti trestního práva procesního. Respondenti – sociální pracovníci shledávají nedostatky především v prodlevách při vyrozumění o prošetřovaném činu.

Průzkumem bylo prokázáno, že policisté v rámci trestního řízení nespolupracují pouze s OSPOD, ale taktéž s vedením škol a lékaři. Bylo potvrzeno, že tato spolupráce spočívá především ve vypracovávání posudků a zpráv potřebných pro účely trestního řízení. Součinnost škol a potažmo i lékařů je hodnocena jako uspokojivá (viz. graf č. 6, 7).

Graf č. 6

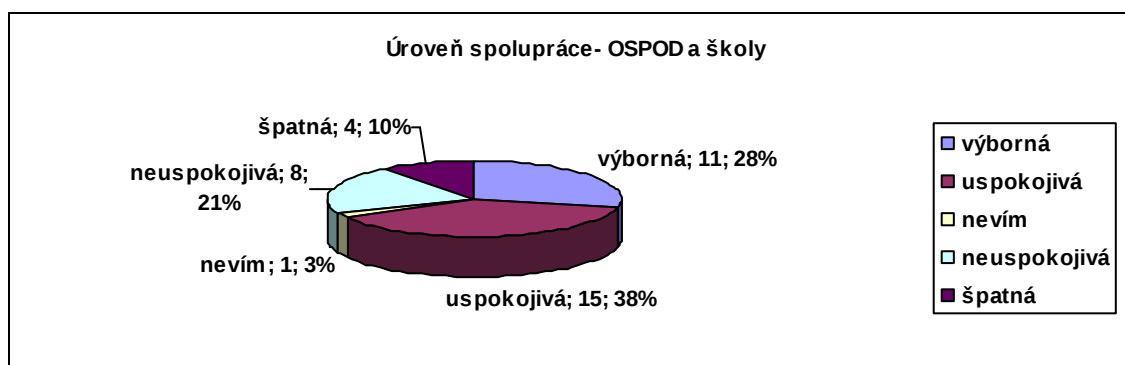
Graf č.7

V obou případech označují policisté jako nedostatek dlouho časovou prodlevu než obdrží požadovanou vypracovanou zprávu. Stává se, že tyto zprávy bývají neúplné nebo obsahují zbytečné či nevyhovující informace.

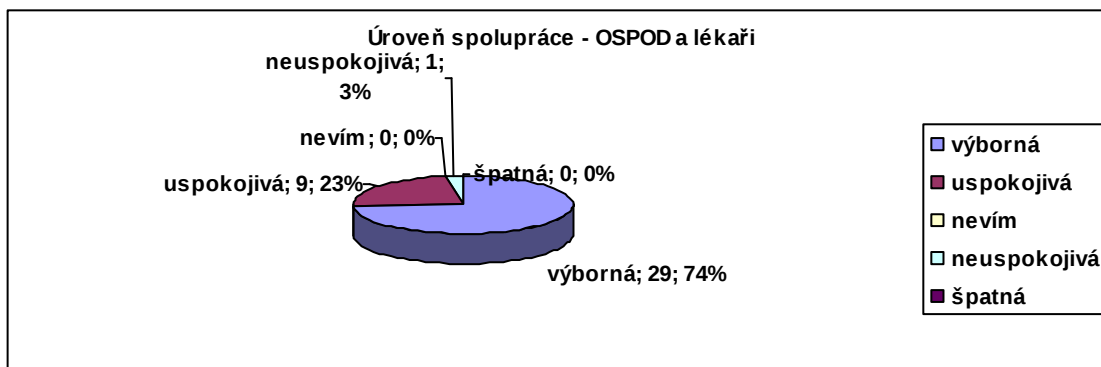
OSPOD v případě řešení syndromu CAN využívá spolupráce zejména se školami, lékaři, Fondem ohrožených dětí a samozřejmě také s ústavními zařízeními. Spolupráce se školou spočívá především ve vypracování zpráv pedagogem, který zná chování nezletilce nebo mladistvého z jiného hlediska. Tyto zprávy mohou napomoci odhalit výskyt syndromu CAN v rodině a dotvořit celistvý pohled na dítě a jeho okolí. Tato spolupráce je hodnocena obdobně jako policisty – tedy uspokojivě (viz. graf 8). Velmi často byl jako nedostatek označována respondenty neúplnost nebo všeobecnost zprávy.

Graf č. 8

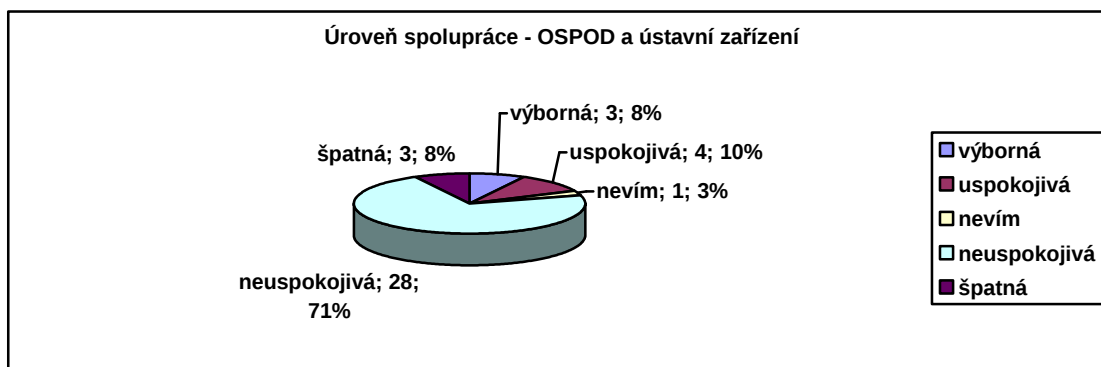
Zato spolupráce s lékaři je pracovníky OSPOD v tomto případě hodnocena výbornou úrovní. (viz. graf 9) Je to především proto, že lékaři tvoří podstatnou část oznamovatelů, kteří se na OSPOD obrací s podezřením páčání trestných činů na dětech a mládeži.

Graf č. 9

Zařízení Fondu ohrožených dětí a ústavních zařízení využívá OSPOD až v okamžiku, kdy je nutné dítě umístit mimo rodinu. Jednotliví pracovníci dávají přednost státním ústavním zařízení před zařízeními FOD. Svoje negativní hodnocení FOD (viz. graf 10) opírají o vlastní zkušenosti s tímto druhem zařízení. Dle respondentů zneužívá jmenovaná organizace svých pravomocí. Toto tvrzení nebylo blíže specifikováno.

Graf č. 10

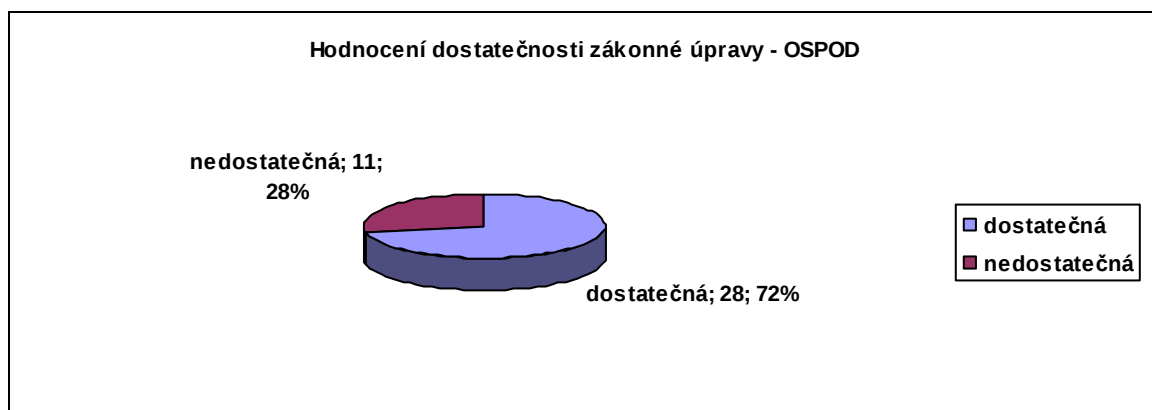

Jak respondenti - policisté, tak respondenti - sociální pracovníci se domnívají, že zákonná úprava problematiky CAN je dostatečná (viz. graf 11 a 12).

Graf č. 11

Graf č. 12

80 % z celkového počtu všech dotázaných se domnívá, že by bylo zapotřebí zvýšit trestní sazbu u násilných a mravnostních trestných činů. 40 % dotázaných navrhovala vytvořit jednotný metodický pokyn, který by jasně vymezil a upravil veškeré kroky všech subjektů zúčastněných v rámci detekce a trestního řízení problematiky CAN. 2 % všech respondentů nenavrhlo změnu žádnou.

Závěr

Je nepopíratelné, že v předchozích kapitolách definovaný a popsáný sociálně-patologický jev, se v současné společnosti skutečně vyskytuje. Vymýtit tento problém stejně, jako jiné sociálně-patologické jevy, je velice obtížné, takřka nemožné. Avšak možností, jak snížit míru jeho výskytu nebo následků, je nepřeberné množství. Prvním krokem by mohla být tzv. sociální prevence, ve které hrají důležitou roli mimo jiné i média. Je zapotřebí, aby se společnost dozvěděla o konkrétních případech výskytu syndromu CAN. Zároveň je však nutné, aby byla seznámena s příčinami a následky tohoto jednání. A proto, vzhledem k tomu, že bakalářská práce je prací veřejnou, jsem deskripci problému vytvořila z nashromážděných teoretických poznatků tak, aby byla srozumitelná širšímu okruhu čtenářů. Preventivní charakter mají i kapitoly zabývající se trestně-právní úpravou zanedbávání, zneužívání a týrání, a to ať už de lege lata nebo de lege ferenda.

Během výkonu svého povolání sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí, v rámci obce s rozšířenou působností, jsem se několikrát setkala s řešením kauz zanedbávání, zneužívání i týrání. Vždy se jednalo o velice citlivou záležitost, která na poškozených zanechávala vážnou újmu. Šetření těchto činů vyžaduje empatický přístup, ale také racionální uvažování. Byť jednotlivé případy potřebovaly individuální přístup, měly něco společného – proces trestního řízení. Za všechny jsem v této práci uvedla případovou studii intrafamiliárního pohlavního zneužívání, na základě které jsem názorně indikovala proces trestního řízení a úlohu orgánu sociálně-právní ochrany dětí v tomto řízení. Tato kasuistika jasně dokládá výsledky mého výzkumu a to, že spolupráce mezi OSPOD a PČR je na vyhovující úrovni. Veškerá společná práce se odvíjí od domluvy vyšetřovatele a pracovnice OSPOD. Pokud bude mezi těmito osobami komunikace vážnout, bude tím narušen i průběh vyšetřování a jeho vliv na poškozené dítě.

Aby dopad takového jednání byl na osobnost dítěte co nejmenší, je zapotřebí jeho včasná detekce a neprodlené zjištění a potrestání pachatele. Z tohoto důvodu je důležité, aby spolupráce mezi zúčastněnými orgány byla co nejefektivnější. Průzkumem, jež jsem prováděla metodou dotazníku, byla potvrzena hypotéza, že policie hodnotí spolupráci s OSPOD jako výbornou. Zjištěný nedostatek na straně sociálních pracovníků v oblasti znalosti trestního práva procesního, lze celkem

jednoduše odstranit. Postačí k tomu další vzdělávání pracovníků formou školení či kurzů. Respondenti z řad OSPOD tuto hypotézu vyvrátili s tím, že spolupráce funguje uspokojivě. Je to především tím, že policisté často neinformují o prošetřovaném případu či dalších krocích v rámci trestního řízení včas. Podle mého mínění by tento nedostatek mohl vyřešit závazný metodický pokyn s jasně stanovenými postupy a lhůtami, jež by platil pro všechny zúčastněné osoby, byť z odlišných resortů.

S jednou možností, jak řešit tento problém, přišlo v polovině loňského roku ministerstvo vnitra. Vytvořilo program tzv. systém včasné intervence. Jedná se o automatizovaný přenos informací o dětech z informačního systému Policie ČR obcím s rozšířenou působností. Tento systém bude fungovat tak, že z odboru systémového řízení a informatiky Policejního prezidia budou každý den zasílány informace o všech dětech, které jsou trvale hlášeny ve spádovém území příslušné obce. Oprávněný přístup bude mít pouze jeden pověřený pracovník OSPOD.

Prováděný průzkum přinesl také zásadní pozitivní informaci a to, že stávající zákonná úprava řešení problematiky syndromu CAN je dostačující.

Seznam literatury

Monografie:

CEJP, M., et al.: Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže. 1. vyd., Praha : Centrum pro veřejnou politiku, 2007. ISBN 978-80-239-9950-1.

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80 – 7169 – 192 – 5.

HANUŠOVÁ, J.: Násilí na dětech - syndrom CAN. 1. vyd., Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4.

HEJDA, J., a kol.: Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva. 1. vyd., Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica. 2007. ISBN 978-80-245-1163-4.

HOLUB M., NOVÁ H.: Zákon o rodině: Komentář a předpisy související, 7. aktualizované a doplněné vydání, podle stavu k 1.3.2005.

JELÍNEK, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. Trestní zákon a trestní řád : Poznámkové vydání s judikaturou. Aktualiz. vyd., Praha : Linde, 2002. ISBN 80-7201-366-1.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P.: Sociální práce v praxi : Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

PÖTHE, P.: Dítě v ohrožení. 2., rozšířené vydání., Praha: G plus G, 1999. ISBN 80 – 86103 – 21 – 8.

STANĚK, Antonín. Násilí páchané na dětech. 1. vyd., Olomouc : Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1430-9.

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2006. 1.vyd., Praha: MPSV, 2007. ISBN 978-80-86878-54-6.

STRAUS, Jiří, a kolektiv. Kriminalistická metodika. 1. vyd., Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-66-0.

ŠPECIÁNOVÁ, Š.: Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, 1.vyd., Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-44-0.

VANÍČKOVÁ, E.: Násilí v rodině, syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte, 1.vyd., Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-008-4.

VÁGNEROVÁ, M. a kol.: Psychologie handicapu. dotisk 1.vyd., Praha: Karolinum 2001. ISBN 80-7184-929-4.

VÁGNEROVÁ M.: Psychopatologie pro pomáhající profese, 1. vyd., Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9.

Sborníky:

DUNOVSKÝ, J. Současný stav problematiky týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte v České republice. In Sborník z 1. národní konference k problematice týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. 1. vyd., Praha : MPSV ČR, 1994. ISBN 80-85529-11-4.

VANÍČKOVÁ, E.: Komerční sexuální zneužívání dětí : Výsledky pilotní studie. In Friedrich Ebert Stiftung a La Strada. Komerční sexuální zneužívání dětí v České republice. 1. vyd., Česká republika : Friedrich Ebert Stiftung, 2002. Příspěvky.

Internetové zdroje:

<http://bleskove.aktualne.centrum.cz>

HUBÁČKOVÁ, J.: Formy a následky psychického týrání, zneužívání a zanedbávání. 2006. Dostupný z <<http://www.icm.cz>.

Národní zpráva o rodině. Praha: Ministerstvo práce a sociální věcí, 2004. Dostupná z: <http://www.mpsv.cz>

NEBESKÝ, Daniel. *Jedna věc ze stovek věcí podobných* [online]. 2006. Dostupný z WWW:<<http://unieotcu.aspweb.cz>.

PAPÁK, Ludvík. Nové právní předpisy. Kriminalistika. 2008, roč.XXXXI.,č.2/2008. Dostupný z <http://www.mvcr.cz>

Rekodifikace trestního práva hmotného - trestní zákoník [online]. 2000. Dostupný z : <<http://portal.justice.cz>.

Tištěná periodika:

Sexuální zneužívání. Práce a sociální politika.12.2.2008, roč.5, č. 2.

Seznam příloh

Fotografie dětí se známkami týrání	příloha č. 1 a 2
Pornografický snímek nezletilé dívky	příloha č. 3
Fotografie demonstračních pomůcek	příloha č. 4
Dotazník pro příslušníky PČR	příloha č. 5
Dotazník pro pracovníky OSPOD;	příloha č. 6

Příloha č.1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Příloha č. 5

Syndrom CAN Dotazník určený příslušníkům PČR

1. Setkal(a) jste se během své praxe s případem týraného, zneužívaného nebo zanedbávaného dítěte?

- a) ano
- b) ne

2. V případě, že ano, spolupracoval(a) jste s OSPOD?

- a) ano
- b) ne

3. Jak hodnotíte Vaši vzájemnou spolupráci s OSPOD v souvislosti s problematikou CAN?

- a) výborná
- b) uspokojivá
- c) nevím
- d) neuspokojivá
- e) špatná

4. Jaké nedostatky nacházíte v této spolupráci?

.....

.....

.....

.....

.....

5. Z jakými dalšími státními či nestátními organizacemi a jinými subjekty jste spolupracovali při řešení problematiky CAN? V čem tato spolupráce spočívala?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Jak hodnotíte tuto spolupráci? (V případě, že spolupracujete s více subjekty, hodnotně každý.)

- a) výborná
- b) uspokojivá
- c) nevím
- d) neuspokojivá
- e) špatná

7. Domníváte se, že stávající právní úprava problematiky CAN je dostačující?

- a) ano
- b) ne

8. V případě, že se Vám jeví nedostačující, jakou konkrétní změnu by jste navrhoval(a) Vy?

.....

.....

.....

.....

.....

Příloha č. 6

Syndrom CAN Dotazník určený pracovním OSPOD

1. Setkal(a) jste se během své praxe s případem týraného, zneužívaného nebo zanedbávaného dítěte?

- a) ano
- b) ne

2. V případě, že ano, spolupracoval(a) jste s PČR?

- a) ano
- b) ne

3. Jak hodnotíte Vaši vzájemnou spolupráci s PČR v souvislosti s problematikou CAN?

- a) výborná
- b) uspokojivá
- c) nevím
- d) neuspokojivá
- e) špatná

4. Jaké nedostatky nacházíte v této spolupráci?

.....

.....

.....

.....

.....

5. Z jakými dalšími státními či nestátními organizacemi a jinými subjekty jste spolupracovali při řešení problematiky CAN? V čem tato spolupráce spočívala?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Jak hodnotíte tuto spolupráci? (V případě, že spolupracujete s více subjekty, hodnotně každý.)

- a) výborná
- b) uspokojivá
- c) nevím
- d) neuspokojivá
- e) špatná

7. Domníváte se, že stávající právní úprava problematiky CAN je dostačující?

- a) ano
- b) ne

8. V případě, že se Vám jeví nedostačující, jakou konkrétní změnu by jste navrhoval(a) Vy?

.....

.....

.....

.....

.....